

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Mikko Ahtinen

MITEN OTTAA LÄHISUHDEVÄKIVALTA PUHEEKSI
Oppaat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen Pohjois-Karjalan
tekijätyöhön

Opinnäytetyö
Helmikuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Helmikuu 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
p. (013) 260 6600

Tekijä
Mikko Ahtinen

Nimeke
MITEN OTTAA LÄHISUHDEVÄKIVALTA PUHEEKSI
Oppaat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen Pohjois-Karjalan tekijätyöhön

Toimeksiantaja
Joensuun kaupunki, sosiaalipalvelut

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tavoite on olla osa Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyön toimintamallin kehittämistä ja helpottaa lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena muodostui kaksi esitettä: toinen lähisuhdeväkivallan tekijälle ja toinen lähisuhdeväkivallan tekijätyön työntekijälle. Esitteiden tarkoituksena on rohkaista työntekijöitä ottamaan lähisuhdeväkivalta puheeksi, kertoa heille väkivaltaisesta käyttäytymisestä ja väkivallan eri muodoista sekä madaltaa tekijän kynnystä hakea ongelmaansa apua.

Kohderyhmä opinnäytetyössäni muodostuu Joensuun alueen MARAK-työryhmän jäsenistä sekä vuoden 2015 lähisuhdeväkivallan tekijätyön koulutukseen osallistuneista työntekijöistä. Esitteiden suunnittelussa hyödynsin Joensuun alueen MARAK-työryhmän jäsenten antamia vastauksia Learning cafe-menetelmällä. Tämän aineiston pohjalta toteutin nämä kaksi esitettä. Esitteiden käytettävyyden arvioinnissa käytin sähköistä kyselyä, missä aineiston keräsin tekijätyön koulutukseen osallistuvilta työntekijöiltä. Kaikki tekijätyön viitekehyksessä olevan aineiston tarkoituksena on ensisijaisesti tukea ja helpottaa avaamaan keskustelua myös asiakkaan kanssa lähisuhdeväkivallasta.

Väistö-hanke koordinoi Pohjois-Karjalaan uutta lähisuhdeväkivallan tekijätyön toimintamallia. Väistö-hankkeen loppuessa ja tekijätyön kariutuessa näkisin hyvänä jatkokehittämideana jalostaa esitteitä kohdennettavaksi jatkossa enemmän sosiaali- ja terveysalan päivittäiseen asiakastyöhön tai tutkia tarkemmin lähisuhdeväkivallan tekijän näkökulmaan ja miten hän suhtautuu ennaltaehkäisevään lähisuhdeväkivalta työhön.

Kieli

Suomi

Sivuja 42
Liitteet 7
Liitesivumäärä 9

Asiasanat
lähisuhdeväkivalta, varhainen puuttuminen, puheeksi otto

THESIS
February 2016
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358 13 260 6600

Author
Mikko Ahtinen

Title
HOW TO BRING UP DOMESTIC VIOLENCE
Manuals for bringing up domestic violence for the work with the perpetrators in North Karelia
Commissioned by
The city of Joensuu, Social services

Abstract

The objective of this thesis is to be a part of developing the operating model for the work with the perpetrators of domestic violence in North Karelia and to help bringing up the subject of domestic violence. The products of this functional thesis are two brochures: one aimed for the perpetrator of domestic violence, one for the employee working with the perpetrators of domestic violence. The purpose of these brochures is to encourage the employees to bring up domestic violence, to tell them about violent behavior and different forms of violence, and to lower the threshold for the perpetrator to seek help for their problem.

The focus group of my thesis are the members of MARAK team in the Joensuu region and the employees who participated in the training for the work with the perpetrators of domestic violence in 2015. Designing the brochures, I used the answers from the MARAK team members, which I gathered using the Learning cafe method. Based on this data I carried out these brochures. In assessing the usability of the brochures I used a web based inquiry, where the data was collected from the employees participating in the training for the work with the perpetrators. All of the material concerning the work with the perpetrators of domestic violence is aimed at supporting and helping bringing up the subject also with the client.

The Väistö project is coordinating the new operating model for the work with the perpetrators of domestic violence in North Karelia. With the project finishing and the work with the perpetrators coming to an end, I think that further development of the brochures, aimed more for the use of day-to-day client work in the social and health services would be a good idea, as would the research on the perpetrators point of view and their attitudes towards the preventive work on domestic violence.

Language

Finnish

Keywords

domestic violence, early intervention, speech input

Pages 42
Appendices 7
Pages of Appendices 9

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Lähisuhde- ja perheväkivalta	6
2.1	Lähisuhde- ja perheväkivallan määritelmä	6
2.2	Lähisuhdeväkivallan muodot	7
2.3	Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö	8
3	Lähisuhdeväkivaltatyön viitekehys	9
3.1	Perhesysteemiteoria	9
3.2	Parisuhdeteoria	10
3.3	Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen toimintamalli	13
3.4	Puheeksi ottaminen	16
3.5	Aikaisemmat opinnäytetyöt	17
4	Opinnäytetyön lähtökohdat	18
4.1	Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö	18
4.1.1	Lähisuhdeväkivallan tekijätyön malli	20
4.1.2	Lähisuhdeväkivallan uhrityö	20
4.1.3	Trappan-malli	21
4.2	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	23
4.3	Opinnäytetyön kohderyhmä	23
5	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	24
5.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	24
5.2	Opinnäytetyön projektityön vaihemalli	24
5.3	Learning cafe	25
5.4	Sähköinen kysely	26
6	Opinnäytetyön toteutusprosessi	27
6.1	Opinnäytetyösuunnitelma	27
6.2	Opinnäytetyön eteneminen	28
6.3	Learning Cafe-tulokset	30
7	Tuotoksen esittely	31
7.1	Esitteiden tarkoitus	31
7.2	Esitteiden käyttö	32
7.3	Esitteiden käytettävyyden tulokset	32
8	Pohdinta	35
8.1	Yhteenveto	35
8.2	Luotettavuus ja eettisyys	36
8.3	Ammatillinen kasvu	37
8.4	Hyödynnettävyys ja jatkokehittämisideat	39
	Lähteet	40

Liite 1	Toimeksianto sopimus
Liite 2	Opinnäytetyön prosessi
Liite 3	Learning Cafe -toteutussuunnitelma
Liite 4	Suostumuslomake kyselyyn osallistumisesta
Liite 5	Saatekirje sähköiseen kyselyyn
Liite 6	Sähköinen kysely
Liite 7	Esitteet

1 Johdanto

Vuonna 2011 allekirjoitettiin Istanbulissa Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Sopimuksen tavoitteena on väkivallan ehkäiseminen ja poistaminen, uhrien suojeleminen sekä väkivallantekijöitten saaminen vastuuseen. Suomi allekirjoitti Euroopan neuvoston yleissopimuksen (ns. Istanbulin sopimus) 1.8.2015. Tämä sopimus on perusta myös Suomessa tehtävälle lähisuhdeväkivaltatyölle. (Ulkoasiainministeriö 2013, 4.) Suomessa lähisuhdeväkivalta nähdään vakavana yhteiskunnallisena ja kansanterveydellisenä ongelmana, jonka ehkäiseminen ja puuttuminen ovat olleet jo pitkään eri hallitusten keskeisiä tavoitteita (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 7).

Opinnäytetyön tavoite on olla osa Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyön toimintamallin kehittämistä ja helpottaa lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena muodostui kaksi esitettä: toinen lähisuhdeväkivallan tekijälle ja toinen lähisuhdeväkivallan tekijätyön työntekijälle. Esitteiden tarkoituksena on rohkaista työntekijöitä ottamaan lähisuhdeväkivalta puheeksi, kertoa heille väkivaltaisesta käyttäytymisestä ja väkivallan eri muodoista sekä madaltaa tekijän kynnystä hakea ongelmaansa apua. Toimeksiantajana toimii Joensuun Kaupungin sosiaalipalvelut (liite 1).

Opinnäytetyöni alkaa lähisuhde- ja perheväkivaltailmiön määritelmästä ja tekijätyöhön liittyvästä viitekehyksestä. Painotankin näissä luvuissa enemmän lähisuhdeväkivallan ehkäisytyötä ja puheeksi ottoa, koska nämä ovat niitä tekijöitä, joita työntekijät joutuvat ottamaan huomioon väkivallan ehkäisytyössä. Seuraavaksi esittelen opinnäytetyön lähtökohtia, kohderyhmää ja tarkoitusta. Viidennessä luvussa avaan käyttämiäni menetelmiä. Kuudennessa luvussa kerron opinnäytetyön prosessista ja seitsemännessä luvussa esittelen toiminnalliseen opinnäytetyöhöni kuuluvat esitteet. Johtopäätösten jälkeen opinnäytetyöni loppuu omaan pohdintaani työn luotettavuudesta, eettisyydestä ja omasta ammatillisesta kasvustani sekä työn jatkokehitysideoista.

2 Lähisuhde- ja perheväkivalta

2.1 Lähisuhde- ja perheväkivallan määritelmä

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisun mukaan Maailman terveysjärjestö (WHO) määrittelee lähisuhde- ja perheväkivallan olevan ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään kohdistuvaa fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai uhkaamista, josta seurauksena voi olla kuolema, fyysinen tai psyykinen vamma, kehityksen häiriö tai perustarpeiden tyydyttymättä jättäminen (Siuola 2014, 10). Suomessa perheväkivalta määritelmä käsitteellistyi 1980-luvulla, jolloin korostettiin väkivallan liittymistä perhesuhteisiin eli lähinnä miesten tekemään väkivaltaan naisia ja lapsia kohtaan (Paavilainen & Pösö 2003, 18–19).

Lähisuhde- ja perheväkivalta nähdään usein toistuvaksi ilmiöksi, jota esiintyy kaikissa sosiaaliryhmissä ja kulttuureissa. Lähisuhdeväkivallan tekijä voi olla mies tai nainen tai jopa molemmat. Lähisuhde- ja perheväkivaltaan liittyy usein häpeää, syyllisyyttä ja pelkoa. Lähisuhde- ja perheväkivaltaa voi esiintyä jo seurustelusuhteessa tai avo- ja avioeron jälkeenkin. Lähisuhdeväkivallalta ei voi välttyä myöskään vanhukset eikä lapset. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 17.) Myöhemmin, kun opinnäytetyössäni puhutaan lähisuhdeväkivallasta, tarkoitetaan niin lähisuhde- kuin perheväkivaltaa.

Lähisuhdeväkivalta nähdään myös yhteiskunnallisena ongelmana, jossa kysymys on puolisoitten tai kumppaneiden välisestä väkivallasta. Lähisuhdeväkivallan määrittely on usein sidoksissa aikaan tai kulttuuriin, mutta tekopaikkana on yleensä oma koti ja tekijänä usein oma kumppani. Sama kumppani, joka rakastaa ja jakaa yhteisen kodin uhrin kanssa. Lähisuhdeväkivaltaa ei myöskään pidetä ohimenevä yksittäisenä tapahtumana vaan pitkäaikaisena prosessina, missä väkivallan muodot voivat vaihdella hyvinkin paljon. (Husso 2003, 13; Ojuri 17.) Väkivaltaisen kokemuksen jälkeen uhrin on usein hyvin vaikea hakea apua, koska alistussuhteiden vuoksi uhri ei ehkä itse kykene hakemaan apua tai halua koko tapausta viranomaisten tietoon (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 17).

2.2 Lähisuhdeväkivallan muodot

Lähisuhdeväkivallan muodoista näkyvin on fyysinen väkivalta. Fyysistä väkivaltaa on esimerkiksi töniminen, lyöminen, potkiminen, kuristaminen, hiuksista repiminen ja ihon polttaminen. Tällainen väkivalta alkaa usein esimerkiksi pelkällä läpsimisellä, mutta ajan mittaan väkivalta toistuu ja muuttuu yhä vakavammaksi. Henkinen väkivalta taas voi olla esimerkiksi puolison tai kumppanin alistamista nimittelemällä, haukkumalla ja halveksimalla tai sosiaalisella eristämällä sukulaisista ja ystävistä. Myös pukeutumiseen, mielipiteiden ilmaisemiseen vaikuttaminen tai kontrollointi ja fyysisellä väkivallalla uhkaileminen ovat henkistä väkivaltaa. (Nyqvist 2001, 16; Ojuri 2006, 17; Siukola 2014, 11.)

Seksuaalista väkivaltaa on seksiin pakottaminen, raiskaus tai sellainen seksuaalinen teko, josta ei omasta vapaasta tahdosta päästä pois. Seksuaalista väkivaltaa esiintyy usein myös samaan aikaan fyysisen väkivallan kanssa. Seksuaalinen väkivalta voi olla myös henkistä väkivaltaa, missä toinen osapuoli arvostelee kumppaninsa seksuaalisia ominaisuuksia ja vertailee häntä toisiin ihmisiin. Väkivalta voi olla myös taloudellista. Tässä väkivalta kohdistuu uhrin rahan käytön kontrollointiin, uhkailuun ja pelotteluun tai itsenäisen rahankäytön estämiseen ja rahavarojen itsellä pitämiseen. (Nyqvist 2001, 17; Ojuri 2006, 18; Siukola 2014, 11.)

Kaltoinkohtelu tai laiminlyönti tekee lähisuhdeväkivallaksi sen, kun lapsi, vanhus tai vammainen henkilö jätetään vaille hoitoa, apua tai huolenpitoa ja hän on vielä niistä riippuvainen. Myös toisen henkilön vahingoittaminen lääkkeillä, päihteillä tai kemikaaleilla on lähisuhdeväkivaltaa. Kulttuurisen tai uskonnollisen väkivallan tunnuspiirteitä ovat eri uskonnolliseen vakaumukseen pakottaminen, niin sanottu kunniaväkivalta tai uskontoon liittyvien asioiden uhkaileminen. (Nyqvist 2001, 17; Siukola 2014, 11.)

Lähisuhdeväkivallan fyysisistä seurauksista tyypillisimpiä ovat mustelmat, ruhjeet, murtumat tai aivotärähdykset. Lähisuhdeväkivallasta johtuvia psyykkisiä oireita ovat taas masennus, syömis- ja unihäiriöt, paniikki- ja ahdistushäiriöt sekä psykosomaattiset häiriöt, kuten päänsärky ja vatsakivut. (Siukola 2014, 12.)

2.3 Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä ongelman ratkaisuun ei yksin riitä pelkkä väkivallan katkaiseminen. Tarvitaan myös toimia, jotka pyrkivät vähentämään väkivallalle altistavia taustatekijöitä. Näitä taustatekijöitä ovat mm. väkivallantekijällä elämänsä aikana ilmenneet käyttäytymismallit, väkivallantekijän sosiaaliset suhteet ja niiden vaikutukset eri yhteisöissä (koulut, työpaikat, naapurustot) sekä laajemmat yhteiskunnalliset tekijät (kulttuuriset normit, poliittiset keskustelut). Edellä mainituista taustatekijöistä pyritään ottamaan huomioon erityisesti lapsuuden kasvuympäristö ja nykyiset olosuhdeverkot, koska näihin asioihin vaikuttaminen on nähty tehokkaaksi tavaksi katkaista väkivalta. (Salonen & Säävälä 2006, 153; Rikostorjuntaneuvosto 2014.)

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö nähdään siis laajana ja moniulotteisena toimintaympäristönä, jossa keskeisenä tekijänä on vaikuttaa päättäjiin ja lisätä yleistä keskustelua asenteiden muuttamiseen. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat nykyiset keskustelut isien aktiivisesta osallistumisesta perhevapaisiin sekä perheiden paremmat mahdollisuudet päästä perhetukien piiriin. Toisena tärkeänä toimintaympäristönä nähdään lapsiperheisiin kohdistuva tiedotus ja neuvonta. Kansainvälisten tutkimuksien mukaan raskaus- ja vauva-aika ovat lähisuhdeväkivallan kannalta yksi riskialttiimmista ajoista. Siksi on tärkeää kohdistaa niin raskaus kuin vauva-aikana erityistä huomiota myös lähisuhdeväkivaltailmiöön. (Salonen & Säävälä 2006, 153–155.)

Eri tutkimusten mukaan lähisuhdeväkivalta ja muut psykososiaaliset ongelmat siirtyvät usein sukupolvelta toiselle. Usein puhutaankin väkivallan ylisukupolvisesta ketjusta. Tutkimukset osoittavat myös sen, että lähisuhdeväkivalta siirtyy sukupolvelta toiselle kolmella eri tavalla; biologisen perimän kautta, lapsena koettuna kaltoinkohtelun kautta tai yleisen sosiokulttuurisen tekijän kautta. Keskeistä lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä kuitenkin on se, että puututaan väkivaltaperheiden jäsenten ja varsinkin lasten olosuhteisiin hyvissä ajoin. (Emt. 165–166.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö edellyttää väkivallan systemaattista kartoittamista kaikissa sosiaali- ja terveyspalveluissa. Väkivallan tunnistaminen ja sen puheeksi ottaminen ovat ensimmäisiä askelia niin tekijän kuin uhrin tukemisessa. (THLa 2015.) Uuden sosiaalihuoltolain mukaan lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön ja palveluiden järjestämisvastuu on kunnilla, missä kuntien työtä tukee eri alueiden aluehallintoviranomaiset. Nämä eri aluehallintoviranomaiset velvoittivat kuntia laatimaan suunnitelmat ja toimintatavat lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön ja avun tarjoamiseen. Kuntien vastuulle tuli myös kouluttaa henkilöstönsä niin, että heillä on perustieto lähisuhdeväkivallasta ilmiönä, sen moninaisista vaikutuksista sekä siitä, miten väkivallan uhri tai tekijä tulee kohdata. (Keuruun Kaupunki 2014, 10–12.)

3 Lähisuhdeväkivaltatyön viitekehys

3.1 Perhesysteemiteoria

Lähisuhdeväkivaltaa on usein pidetty vain parisuhteen ja perheen sisäisenä asiana (Ruohonen 2006, 9). Perhesysteemiteoriaa on hyvä tarkastella myös suhteessa lähisuhdeväkivaltaan ja perheen sisäisiin vuorovaikutustapoihin. Perhesysteemiteoria tunnistaa eri sukupuolten käyttäytymismallit ja antaa näin paremman lähestymistavan huomata, miten epätasapainossa perheen vuorovaikutusmallit saattavat ollakaan. Tämä teoria antaa käsityksen lähisuhdeväkivallan rooleista ja käyttämismalleista perheen sisällä. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 53–54.)

Perhesysteemiteoriassa jokaisella perheen jäsenellä on omat vuorovaikutusmallit ja -kuviot, jotka toistuvat säännöllisesti. Ne voivat olla myös tiedostamattomia vuorovaikutustapoja, jotka vain ulkopuolinen havaitsee. Perheessä voidaan esimerkiksi sanattomasti toistaa eleillä tai ilmeillä tiettyjä vuorovaikutustilanteita ja mitä häiriintyneempi perhesysteemi ja vuorovaikutus siinä ovat, sitä suurempi riski tulee siitä, mitä perheessä sanotaan tapahtuvan ja mitä perheessä todella tapahtuu. (Piha 2000, 67–68.)

Monet tutkimukset osoittavat myös sen, miten perheen vääristyneet sisäiset roolit ja käyttäytymismallit opitaan jo lapsuuden kodissa. Virheelliset mallit voivat siirtyä ”isältä pojalle” tai ”äidiltä tyttäreille”. Väkivaltaan liittyvissä tutkimuksissa todettiin erityisesti poikien kasvanut riski jatkaa väkivaltaista käyttäytymistä vanhempana, jos hän itse on joutunut lapsuudenkodissa väkivallan uhriksi tai on joutunut näkemään läheltä lähisuhdeväkivaltaa. Onneksi tutkimukset osoittavat myös sen, ettei väkivaltaisen käyttäytymisen periytyminen ole yksiselitteistä. Perhesysteemiteoria tukee lähisuhdeväkivallan hoitomuotona henkilökohtaista terapiamuotoa, joka voi jatkua mahdollisesti myös pariterapiana. Terapian avulla uhri oppii näkemään oman tilanteensa paremmin ja pääsemään näin väkivaltaisesta suhteesta helpommin eroon. Toisaalta terapia antaa myös väkivallan tekijälle työkaluja halutessaan korjata väkivaltaista käyttäytymistä. (Niemi-Kiesiläinen, 2004, 55–56.)

Perhesysteemiteorian mukaan perhettä voidaan tukea kokonaisvaltaisesti, missä ympäristö nähdään laajana kokemuksena, mihin kuuluu myös fyysinen, kulttuurinen, sosiaalinen, historiallinen ja emotionaalinen ympäristö. Perhesysteemiteoriassa perheet ovat itsenäisiä yksilöitä, jossa ihmisiin yksilöinä ei kiinnitetä liikaa huomiota, vaan huomio kiinnittyy heidän keskinäisiin yhteyksiin ja järjestelmien välisiin suhteisiin sekä niiden vuorovaikutukseen. (Kilpeläinen 2009, 70.)

3.2 Parisuhdeteoria

Etsiessäni lähisuhdeväkivaltailmiöön liittyvää taustateoriaa, huomasin miten monessa julkaisussa puhutaan hyvän parisuhteen merkityksestä ja miten suuressa roolissa parisuhteessa on toisen huomioiminen ja kunnioittaminen. Valitsinkin toiseksi tekijätyön viitekehyyksiksi parisuhdeteorian, koska hyvän parisuhteen perusta rakennetaan usein toisen kunnioittamiselle ja rakkaudelle. Työntekijän on hyvä tiedostaa myös tällainen viitekehys keskustellessaan tekijän kanssa ongelmiansa syistä.

John Gottman on tutkinut parisuhteita yli 30 vuoden ajan ja löytänyt parisuhteiden kannattelevalleksi teemaksi ystävyyyden ja molemminpuolisen kunnioituksen. Tällaiseen ihanteelliseen parisuhteeseen päästään siten, että kumppanit osaavat

nauttia yhteisistä hetkistä, heillä on luottamusta ja huolenpitoa sekä hellyyttä toisiaan kohtaan. Parisuhde ei kuitenkaan aina ole pelkkää hyvää yhdessä oloa ja hellyyttä. Parisuhteeseen kuuluu myös ristiriitoja, jolloin ratkaisevaa on se, kuinka tilanteet selvitetään. Jos tähän kuitenkin löytyy kykyä, se voi vain vahvistaa silloin suhdetta. (Kumpula & Malinen 2007, 13–14.)

John Gottmanin parisuhdeteorian pohjalta on luotu Terve Parisuhdetalo -malli (kuva 1), missä parisuhteen perusta on siis ystävyys liittyvä molemmin puolinen kunnioitus ja luottamus sekä yhteisten hetkien vaaliminen ja hellyys. Terve Parisuhdetalo -malli jaotellaan kolmeen askeleeseen. Ensimmäisessä askeleessa opetellaan tuntemaan kumppanin psykologinen maailma. Toinen askel perustuu ensimmäiseen askeleeseen, missä osoitetaan keskinäistä ihailua ja kiintymystä. Kolmas askel koostuukin konfliktien säätelystä. Tässä kolmannessa askeleessa on tärkeintä dialogin vakiinnuttaminen sekä taito ratkaista yhteisiä ongelmia. Parisuhteeseen kuuluu myös seksuaalisuus, missä halu yhdistetään rakkauteen. (Artera 2015.)

Kuva 1. Terve Parisuhdetalo 2015.

Väestöliitto on kehittänyt suomalaisille oman *Parisuhteen kehrä* -mallin (kuva 2). Tässä on sekoitettu Gottmanin tutkimustuloksia ja kansainvälisten tutkijoiden, kuten Hallfordin ja Johnsonin kehittämiä pariterapiamenetelmiä, jotka pohjautuvat kiintymyssuhdeteoriaan. Tämä *Parisuhteen kehrä* -malli kuvaa kaikkea sitä, mitä parisuhde tarvitsee, eli parien vuorovaikutustaitoja ja miten toinen kokee yhteisen ajan ja tekemisen. Hyvässäkin parisuhteessa on vaikeita jaksoja, mutta hyvässä parisuhteessa ne menevät mahdollisesti itsestään ohitse. (Kumpula & Malinen 2007, 18–19.)

Kuva 2. Parisuhteen kehrä 2015.

Kriisin aikana ihminen turhautuu ja saattaa haluta ratkoa asioita riitelemällä tai yökaudet puhumalla. Tällainen tilanne voi kuitenkin vain pahentaa asiaa, joten on syytä hakea yksin tai yhdessä apua. Tällainen vaihe on suhteessa tietynlainen kulminaatiopiste, josta pariskunnan on mahdollisuus päästä ihan uudelle tasolle. Tällaista vaihetta kutsutaan *toisen asteen muutokseksi*. Tässä vaiheessa tunnistetaan kummankin osapuolen tapahtuneet muutokset. Muutos saattaa olla vaikea nimetä, samoin kuin sitä, miten muutos on alkanut ja kummassa osapuolella se on alkanut ensimmäisenä. (Emt. 18–19.)

Toisen asteen muutokselle ominaista on se, ettei paluuta vanhalle tasolle enää välttämättä ole, koska pariskunta on yhdessä kokenut ja käynyt läpi koko muutosprosessin. Tietysti tässä uudessakin tasossa on alamäkiä tai takapakkeja, mutta ne ovat niitä todellisia näytön paikkoja. Paluu vanhaan ei toteudu, jos molemmilla on positiivinen kokemus muutoksesta ja yhteinen ymmärrys siitä, miten siihen hyvään lopputulokseen päästiin. Jos uuteen mahdollisuuteen ei kuitenkaan uskota tai pidetä toisen asteen muutoksen tasosta kiinni, muutos ei pääse jatkumaan. Pariterapian avulla on huomattu, miten tärkeää on kuvata pareille tätä muutosta, koska parit eivät useinkaan usko itseensä. Siksi parien on hyvä myös kuulla ulkopuolisen henkilön huomioita ja havaintoja uudesta viestintätavastaan sekä saada konkreettisia huomioita suhteen laadullisesta muutoksesta. (Emt. 19–21.)

3.3 Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen toimintamalli

Kolmantena tekijätyön viitekehyksenä tarkastelen ratkaisu- ja voimavarakeskeistä toimintamallia. Tämä toimintamalli on käytännönläheinen ja myönteinen tapa kohdata ihminen hänen erilaisissa elämän haasteissaan ja pulmatilanteissaan. Toimintamalli lähtee asiakaslähtöisyydestä, missä painopiste on asiakkaan omissa tavoitteissa. Asiakassuhteen aikana hyödynnetään hänen jo olemassa olevia voimavaroja ja tutkitaan niitä tilanteita, joissa ongelmat olisivat paremmin kontrolloitavissa. Prosessin aikana on hyvä myös kartoittaa tavoitteiden suunta. (RATKES 2015.)

Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen lähestymistapa on tuttua niin terveys- kuin sosiaalialalla, vaikka se nähdään usein vain lyhytterapiasuuntautuneessa työotteessa. Tällainen toimintamalli sopii myös lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen ja ennalta ehkäisyyn. Lyhytterapia kestää yleensä noin 5–15 käyntikertaa ja sen tavoitteena on saada mahdollisimman nopeasti aikaan muutoksia. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä työotteessa keskitytään ensisijaisesti yksilön voimavarojen vahvistamiseen ja syiden etsimisen sijaan niiden ratkaisemiseen. Työskentelyssä haetaan myös avaimia nykyhetkestä, siirtyen kohti tulevaisuutta unohtamatta kuitenkin selkeitä tavoitteita. (Helle 2002, 123.)

Ratkaisukeskeinen työskentely korostaa toiveikkuutta, voimavaroja, edistymistä sekä yhteistyötä. Ratkaisukeskeinen ajattelu perustuu asiakkaan tai perheen omaan näkemykseen siitä, mihin halutaan muutosta. Asiakas tai perhe nähdään oman elämänsä ja tilanteensa asiantuntijana, jossa kaikki pyrkivät tekemään parhaansa. Työskentelyssä hyödynnetään asiakkaan ja perheiden kykyä ja taitoa käsitellä ongelmia, jossa menneisyys nähdään pikemminkin voimavarana. Tällainen työtapo tukee asiakkaan vahvoja puolia, missä uusien näkökulmien esille tuominen on avain asemassa. (RATKES 2015.)

Hellen kuvaama ”12 askelta ratkaisukeskeisyyteen” kokoaa yhteen erilaisia toimintaperiaatteita ja ajatuksia, miten ratkaisu- ja voimavaratoimintamallissa voidaan toimia. Ensimmäinen askel kuvaa asiakkaan omaa maailmankuvaa ja rytmiä, jolla prosessissa edetään. Tässä askeleessa on tärkeää, että asiakas tulee kuulluksi. Yhdessä asiakkaan kanssa etsitään hänen elämänsä merkitystä, löytäen myös uusia tapoja ja ratkaisuja hänen kokemiinsa haasteisiin. Toisen askeleen tarkoituksena on osoittaa kunnioitusta asiakasta ja hänen kertomiaan tarinoita kohtaan. Kolmannessa askeleessa etsitään asiakkaan voimavaroja ja vahvuuksia. Näiden voimavarojen ja vahvuuksien avulla hänellä on paremmat edellytykset päästä päämäärään. Neljännessä askeleessa annetaan vastuuta asiakkaalle. Hän saa itse päättää, mihin asioihin panostetaan ja missä hän tarvitsee apua ja tukea. Tässä on tärkeää, ettei työntekijä tee ratkaisuja asiakkaan puolesta vaan ohjaa mieluummin asiakasta ottamaan vastuuta päätöksestään. (Helle 2002, 124–127.)

Viidennessä askeleessa aletaan korostaa tavoitteellisuutta, joka onkin yksi työskentelyn pohja. Tässä ei kuitenkaan tavoitella ratkaisua kaikkiin ongelmiin, vaan pohditaan yhdessä mihin ongelmaan voimavarat rajataan. Kuudennessa askeleessa ajatukset suunnataan etsimään myönteisiä näkökulmia tilanteesta ja löytämään toiveikkuutta. Tässä työntekijän rooli on nostaa tilanteesta esille asiakkaan myönteisiä ja positiivisia asioita. Seitsemännessä askeleessa keskitytään ratkaisujen ja vaihtoehtojen löytämiseen. Siinä työntekijä luo dialogin avulla onnistumistarinoita ja osallistamalla asiakasta itse ratkaisemaan tulevia ongelmatilanteita. (Emt. 127–131.)

Kahdeksannessa askeleessa pureudutaan puhutun kielen maailmaan. Tämän askeleen kohdalla nousee tärkeäksi se, että työntekijä ymmärtää keskusteluissa käytettyä asiakkaan puhekieltä ja hänen kielikuviaan. Yhdeksännessä askeleessa kohtaamme muutoksen. Muutoksen ei tarvitse olla suuri. Oleellista on keskittyä niihin asioihin, joihin asiakas haluaa muutosta. Kymmenennessä askeleessa luodaan vuoropuhelua palautteen avulla. Palautteessa keskitytään toimiin ratkaisuihin, osoitetaan mitä asioita asiakas on jo tehnyt ja mitä hän on saanut aikaiseksi. Yhdennessätoista askeleessa työskentely perustuu avoimeen vuorovaikutukseen, missä asiakas osallistetaan vuorovaikutukselliseen keskusteluun myös muiden yhteistyötahojen kanssa. Viimeinen askel tukee asiakasta etsimään omia voimavaroja sekä ratkaisutapoja. Keskitytään siis siihen, mitä asioita asiakas on valmis muuttamaan. Tässä on muistettava kuitenkin se, että pienilläkin muutoksilla on merkitystä tarkasteltaessa kokonaisuutta. (Emt. 131–135.)

Lähisuhdeväkivallan tekijän näkökulmaa tarkastellessani, näen työskentelyn tärkeimmäksi lähtökohdaksi tekijän kuulluksi tulemisen. Emme saa unohtaa, että hänelläkin on tarina, joka meidän tulisi kuulla ilman mitään ennako-olettamuksia. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen mallin mukaan näkisin, että tällaisella työskentelyllä saadaan paremmin osallistettua tekijä myös tavoitteelliseen työskentelyyn mukaan. Työskentely pitää vain markkinoida niin, että tekijän hyvät ominaisuudet ja teot ovat työskentelyn voimavaroja. Vaikka väkivallan teot tuntuisivatkin meistä pahalta, on meidän työntekijöinä autettava ja tuettava löytämään tekijästä itseltään myös hyviä tekoja ja asioita. Loppujen lopuksi tällaisessakin työskentelyssä lähtökohtana on se, että tekijä on itse paras asiantuntija ratkomaan omia ongelmiaan. Työntekijöinä meidän tavoitteena on ohjata häntä oikeaan suuntaan. Olkoon tämän ratkaisu- ja voimavarakeskeisen mallin tarkoitus tässä opinnäytetyössä tukea ja helpottaa työntekijää avaamaan keskustelu myös asiakkaan kanssa lähisuhdeväkivallasta.

3.4 Puheeksi ottaminen

Puheeksi ottaminen ei ole helppoa, varsinkaan kun asiasta kysytään ensimmäistä kertaa. Näen kuitenkin hyvänä asiana kysyä jokaisella asiakastapaamisella lähisuhdeväkivallasta, koska Ehrensaftin ja Vivianin tutkimusten mukaan kaksi kolmasosaa pareista ei kertonut väkivallasta ennen kuin siitä erikseen kysyttiin. (Holma 2005, 161–162). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut puheeksi ottamisesta oppaan, jossa kerrotaan, miten systemaattisesti voidaan käydä lähisuhdeväkivaltaan liittyvät asiat läpi. Poimin tähän muutamia puheeksi ottamisen kannalta tärkeitä asioita:

- Kysyessä lähisuhdeväkivallasta on muistettava, ettei keskustelutilanteessa saa olla muita kuulijoita.
- Lähisuhdeväkivallasta pitää aina kysyä, kun herää epäily, koska näin vältetään vääriltä tulkinnoilta.
- Väkivaltaan liittyvät kysymykset on hyvä kysyä konkreettisilla kysymyksillä, jossa eri väkivallan muodot tulevat selvästi esille.
- Väkivalta on hyvä myös perustella ja kertoa mitä tällä tiedolla tehdään.
- Asiakasta kuunnellaan myötätuntoisesti, ilman liiallista syyllistämistä. Tällainen tapa rakentaa tekijään paremman luottamuksen ja antaa siten paremman mahdollisuuden saada häneltä arvokasta tietoa.
- Asiakkaalle on kerrottava myös ilmoitusvelvollisuuksista, kuten lastensuojeluilmoituksesta.
- Asiakkaalle on hyvä sanoittaa myös työntekijän oma mielipide ja se, ettei minäkäänlainen väkivalta ole hyväksyttävää.
- Mikään poikkeava olotila (esim. päihtyneisyys, riita, mustasukkaisuus), ei saa olla syy tai oikeutus väkivaltaiseen käyttäytymiseen. (Siukola 2014, 43–44; Holma 2005, 157–162.)

Työntekijän on hyvä myös tiedostaa, että tekijän voi olla vaikea kertoa teostaan. Vaikean asian kertomista voidaan kuitenkin madaltaa kertomalla asiakkaalle aluksi lähisuhdeväkivaltailmiön yleisyydestä ja siitä, että ongelmaan on saatavilla apua. Myös Terveysten ja hyvinvoinnin laitos tähtää siihen, että tekijän väkivaltainen käyttäytyminen loppuu. Keskusteluissa on hyvä nimetä lähisuhdeväkivalta

väkivallaksi. Tilanteen virheellinen määrittely voi sekoittaa tilanteen vakavuutta ja hankaloittaa oikean ratkaisun löytymistä. Positiivista palautetta annettaessa tekijä uskaltautuu ehkä näin paremmin kertomaan asiasta. (Siukola 2014, 43–44.)

Systemaattinen lähisuhdeväkivallan kartoitus voidaan tehdä siihen tarkoitetuilla suodatin- ja kartoituslomakkeilla. Lomakkeiden tarkoitus on ohjata työntekijää käymään asiakkaan kanssa väkivaltatilanne läpi, sekä miettimään tarvittavat jatkotoimenpiteet. Lomakkeella varmistetaan myös tekijän ja uhrin tukipalvelut (mielenterveys- ja päihdetyö, lastensuojelu, sosiaalityö). Asiakkaalle on hyvä myös perustella, miksi kirjaukset dokumentoidaan. Työntekijän on tärkeä palata asiaan mahdollisimman pian, koska tämä voi helpottaa asiakkaan kynnystä kertoa asiasta uudestaan. Tässä kohtaa on hyvä myös muistuttaa siitä, että ensimmäisessä kohtaamisessa voidaan jo tehdä paljon väkivallan uusiutumisen ehkäisemiseksi. (Emt. 45–49.)

3.5 Aikaisemmat opinnäytetyöt

Tutkiessani lähisuhdeväkivaltaa ilmiönä, en löytänyt yhtään tieteellistä tekijätyön tutkimusta, jossa tutkimuskohteena olisi pelkästään lähisuhdeväkivallan tekijän näkökulma. Löysin kuitenkin kaksi ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä, joissa tutkimusote on selkeästi tekijässä. Laajemmat lisensiaatti- ja pro gradu -tutkimukset sekä ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt, joissa tutkimus kohdistuu myös uhrin näkökulmaan, olivatkin huomattavasti yleisempiä.

Ensimmäinen opinnäytetyö oli Laurean ammattikorkeakoulun hoitotyön koulutusohjelman opinnäytetyö, ”Miehet tulilla. Lyömätön Linja Espoossa - apua väkivallan katkaisuun.” Tämän ovat tehneet Helena Hangaslahti ja Jouni Paavola hoitotyön koulutusohjelmasta vuonna 2010. Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa sosiaali- ja terveysalan työntekijöille opaskansio, jossa kuvataan Lyömätön Linja Espoon Väkivallan katkaisu -ohjelman tavoitteita ja toimintaa. Toisena isompana tavoitteena heillä oli tehdä tunnetummaksi Lyömätön Linja Espoon toimintaa sekä lisätä miesten väkivaltatyön näkyvyyttä Suomessa. (Hangaslahti & Paavola 2010.)

Toinen opinnäytetyö löytyi Satakunnan ammattikorkeakoulusta, missä Laura Niinikoski ja Janika Tuurala olivat mukana suunnittelemassa Länsi-Suomeen uutta väkivaltatyön mallia ”väkivaltatyön kehittäminen; Porin mallia rakentamassa”. Tässä opinnäytetyön aihe tuli Porin väkivaltatyöryhmän suunnasta. Porin väkivaltatyöryhmä pyysi Niinikoskea ja Tuuralaa keräämään materiaaalipaketin olemassa olevista väkivallan ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen, puheeksi ottamisen ja hoitoon ohjaamisen toimintamalleista. Tämän aineiston pohjalta heillä oli tarkoitus koota materiaaalipaketti ja saada siitä toimiva ”työkalupakki” Porin väkivaltatyötä tekevien työntekijöiden käyttöön. (Niinikoski & Tuurala 2007.)

Helena Hangaslahden ja Jouni Paavolan opinnäytetyön pohjalta pystyin liittämään opinnäytetyöhöni uutta näkökulmaa väkivallan tekijän kohtaamisesta ja siitä, mitä esitteen sisällössä ja ulkoasussa on hyvä huomioida. Laura Niinikosken ja Janika Tuuralan opinnäytetyö antoi näkökulmaa perheväkivallan ennaltaehkäisystä, puheeksi ottamisesta ja ohjauksen toimintamalleista. Kumpikin opinnäytetyö antoi myös hyvän näkökulman siihen, miten voidaan saada paremmin kerättyä laadullista aineistoa.

4 Opinnäytetyön lähtökohdat

4.1 Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö

Poliisin tilastojen mukaan vuonna 2010 Pohjois-Karjalassa tulleita lähisuhdeväkivaltatehtäviä oli yhteensä 117 kappaletta (Väistö-Hanke 2014–2015, 6). Vuoden 2014 lähisuhdeväkivaltatehtäviä Pohjois-Karjalassa oli jo 195 kappaletta. Tänä vuonna Pohjois-Karjalassa poliisi on kirjannut lähisuhdeväkivaltatehtäviä elokuuhun asti 101 kappaletta. Nämä poliisilta saadut tilastot osoittavat tekijöiden olevan suurimmaksi osaksi (84 %) miehiä. (Helenius 2015.)

Joensuun ensimmäinen lähisuhdeväkivallan katkaisemiseen luotu malli tuli vuosien 1995–1998 Ansa-projektin myötä. Toimintamallin tarkoituksena oli antaa eri

viranomaisille toimintaohjeet lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja katkaisemiseen. (Väistö-hanke 2014–2015a, 5.) Ansa-projektin jälkeen syntyi *Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy* -hanke vuosille 1998–2002. Tämän Itä-Suomessa toimineen kahdentoista aluetyöryhmän tehtävänä oli suunnitella ja koordinoida väkivallan ehkäisytyötä toteuttamalla eri tiedotustilaisuuksia ja järjestää maakunnissa moniammatillisia koulutustilaisuuksia. Osana Sosiaali- ja terveysministeriön toteuttamaa sosiaalialan kehittämishanketta toteutui vuosina 2004–2007 Itä-Suomessa *Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy* -hanke. Hankkeen aikana selvitettiin niin väkivallan uhreille kuin tekijöille suunnattuja palveluja sekä pyrittiin luomaan uusia toimintamalleja ja täydennyskoulutusta työntekijöille. Joensuussa ja sen ympäristökunnissa vuosina 2008–2012 toteutettu *Ajoissa apua perheväkivaltaan* -hankkeen tavoitteena oli luoda menetelmiä varhaiseen tunnistamiseen ja puuttumiseen parisuhde- ja perheväkivaltatyössä. (Väyrynen & Jämsen 2012, 6–8.)

Uusi lähisuhdeväkivallan varhaiseen puuttumiseen eli ehkäisytyöhön liittyvä hanke alkoi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuella kesällä 2012. Kohderyhmänä tässä oli lähisuhdeväkivallan kummatkin osapuolet. Hankkeen tarkoituksena oli kiinnittää huomiota ehkäisevään työhön sekä kouluttaa eri viranomaiset tunnistamaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan merkit ja lisätä osaamistaan asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnissa. (Väkivallan ehkäisytyön -hanke 2012–2013, 2; THL 2015b.) Tämän Väkivallan ehkäisytyön -hankkeen painopiste ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksenkin toive oli laajentaa väkivallan ehkäisytyön tarpeiden kartoitusta ja suunnittelua. Tulevissa hankkeissa haluttiin kiinnittää erityistä huomiota uhrien kokonaisvaltaiseen auttamiseen, sekä moniammatillisen viranomais- ja kolmannen sektorin yhteistyön kehittämiseen. Näiden huomioiden perusteella syntyi Väistö -hanke. (Väistö-hanke 2014–2015a, 16.)

Kaste-rahoitteisen Väistö-hankkeen tavoitteena oli luoda kunnille yhtenäinen lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen, avuntarpeen arviointiin ja palveluohjaukseen pohjautuva malli. Hankkeen tarkoituksena oli myös kouluttaa sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät auttamaan väkivallan uhreja ja tarvittaessa ohjaamaan heidät erityispalveluiden piiriin. (Väistö-hanke 2014–2015b, 2–7.)

4.1.1 Lähisuhdeväkivallan tekijätyön malli

Pohjois-Karjalan strukturoitu tekijätyö alkoi kesällä vuonna 2012. Tekijätyötä on tehty aikaisemminkin, mutta se ei ole ollut mitenkään ohjattua, vaan jokainen työntekijä on tehnyt sitä oman ammattitaitonsa puitteissa. Tekijää on kyllä pysytty kuulemaan eri sovitteluprosesseissa, mutta nämä toimenpiteet ovat toteutuneet suoraan poliisin tai syyttäjän toimesta. Vuonna 2013 kokeiltiin tekijätyön ohjausvastuun siirtämistä poliisille, mutta se ei lähtenyt toivotulla tavalla käyntiin. Syynä tähän olivat mm. resurssikysymykset. (Myllylä 2015.)

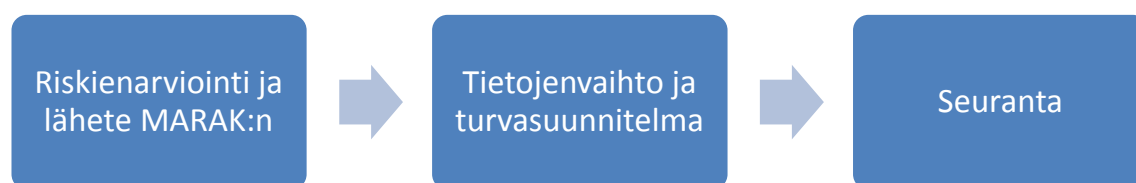
Väistö-hankkeen yhtenä tarkoituksena oli aloittaa Pohjois-Karjalan alueella lähisuhdeväkivallan tekijätyön koulutus, jossa otettaisiin käyttöön Espoon Lyömättömän Linjan mallin pohjalta uusi toimintamalli. Väistö-hankkeen työntekijät toivoivat myös uusia työvälineitä tekijätyöhön, joista yhtenä toiveena olisi esite niin väkivaltatyön työntekijöille kuin väkivallan tekijälle. (Styr 2015.)

Espoon Lyömättömän Linjan toiminta-ajatus lähtee liikkeelle *väkivallan katkaisu-ohjelmasta*. Tämä väkivallan katkaisuohtelma koostuu yksilötapaamisista ja vertaistukiryhmästä. Yksilötapaamisia on mahdollista käydä niin pitkään, kuin se asiakkaasta tuntuu tarkoituksenmukaiselta. Työskentelyssä annetaan palveluohjausta myös puolisoille tai läheisille. Tässä palveluohjauksessa arvioidaan perheen kokonaistilannetta ja keskustellaan kaikkien osapuolten tukemista ja auttamista. Espoon Lyömättömän Linjan toiminta malliin kuuluu myös vertaistukiryhmä, jossa viikoittaiset kokoontumiset kestävät 15 viikkoa. Väkivallan katkaisu-ohjelmaan kuuluu myös seuranta. Seurannassa päätetään työskentely ja sovietaan tapaaminen vielä puolen vuoden päähän. (Lyömätön linja Espoossa 2015.)

4.1.2 Lähisuhdeväkivallan uhrityö

Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan uhrityö on osa kuntien perussosiaalipalvelua. Uhrityö painottuu enemmän MARAK-työskentelyyn ja Joensuun Kaupungin alaisuudessa toimivan Joensuun turvakodin sekä Rikosuhripäivystyksen toimintaan. Ensimmäinen Pohjois-Karjalan MARAK-työryhmä kokoontui vuoden 2012

kesän alussa. (Myllylä 2015.) MARAK eli *Multi-Agency Risk Assessment Conference* on Englannissa vuonna 2003 kehitetty moniammatillinen riskienarviointimenetelmä. MARAK-työskentely on tarkoitettu henkilöille, jotka joutuvat kokemaan vakavaa lähisuhdeväkivaltaa tai he joutuvat elämäänsä jokapäiväisen väkivallan uhan alla. MARAK-työskentelyssä on kolme vaihetta (kuvio 1). Ensimmäisenä on riskienarviointi ja lähete MARAK-työryhmään. Toisessa vaiheessa vaihdetaan eri viranomaisten kanssa tietoja ja laaditaan turvasuunnitelma. Viimeisessä vaiheessa seurataan uhrin tilannetta.

Kuvio 1. MARAK-työskentely prosessi.

Työskentelyn tavoitteena on lopettaa kokonaan lähisuhdeväkivalta ja poistaa sen uhka sekä antaa tarvittavaa apua uhrille (turva) ja hänen lapsilleen (esim. lasten koulun käyntimahdollisuus). Pohjois-Karjalassa toimii tällä hetkellä kolme MARAK-työryhmää; yksi Joensuun alueella, yksi Ylä-Karjalan alueella ja yksi Keski-Karjalan alueella. (THL 2015c; Joensuu 2015.) Itä-Suomen Rikosuhripäivystyksen alaisuudessa alkoi myös RAY rahoitteinen Orava-hanke. Hankkeen tavoitteena on parantaa lähisuhdeväkivallan uhrien terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia sekä vahvistaa uhrien oikeusturvan toteutumista varsinkin harvaan asutuilla alueilla. (Väistö-hanke 2014–2015a, 11.)

4.1.3 Trappan-malli

Perheessä tapahtuva lähisuhdeväkivalta tai sen uhka vahingoittaa lasta myös silloin, vaikka se ei kohdistu suoraan häneen itseensä. Lapsiin kohdistuvia lähisuhdeväkivallan haittavaikutuksia on tutkittu paljon, mutta sen tiedon keräämisessä ja laajuudessa on ollut puutteita. Vuoden 2005 tutkimusten mukaan runsas kol-

mannes lähisuhdeväkivaltaa kokeneista äideistä sanoi lasten todistaneen perheen sisällä olevaa lähisuhdeväkivaltaa. Samaisessa tutkimuksessa viisi prosenttia tekijöistä sanoi kohteena olevan lapsi tai lapset. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2007, 39.)

Trappan-keskustelumalli on Ruotsista tullut työskentelymalli (kuva 3), missä tuetaan perheväkivaltaa kokeneita lapsia esim. luovuuden ja mielikuvituksen avulla. Mallin ovat suunnitelleet Inger Ekblom ja Ami Arnell Ruotsin Pelastakaa Lapset -järjestöstä. Trappan-työskentely sopii 4–18 vuotiaille lapsille. Työskentelyn aikana lasta tavataan noin 4–8 kertaa ja yhden tapaamisen kesto on lapsen ikätaso huomioiden 30 minuutista tuntiin. Tapaamisella lapsella on mahdollisuus käsitellä omia kokemuksia keskusteluin ja erilaisten tehtävien avulla. Suosituin menetelmä on piirtämisen ja keskustelun yhdistelmä, missä yhdessä työntekijän kanssa keskustellaan piirustuksista ja sitä kautta perheen asioista. (Haaste-lehti 2014; Kuopio 2012.)

Kuva 3. Trappan-malli 2014.

Suomessa Trappan-työskentely on aloitettu vuonna 2010. Työskentelyssä autetaan lasta ymmärtämään ja jäsentämään tapahtunut väkivallan teko. Tällaista työskentelyä ei voi kuitenkaan käyttää lastensuojeluun kuuluvaan selvittelyyn eikä poliisikuulusteluun. Työskentelyssä on nähtävissä kolme vaihetta eli portasta. Ensimmäisessä portaassa luodaan yhteys perheeseen yhteistyössä sosiaalitoimiston, poliisin ja turvakodin kanssa. Toisen portaatan työskentely tapahtuu pelkästään lapsen ja työntekijän välillä. Tässä lasta rekonstruoidaan eli uudelleen järjestetään hänen ajatusmaailmansa, mitä perheessä on tapahtunut. Tätä

vaihetta työstetään puhumisen ja piirtämisen avulla. Kolmannessa portaassa annetaan lapselle tietoa reaktioista, joita väkivalta aiheuttaa ja miten hän itse voi pyytää apua. Lopuksi tavataan koko perhettä ja kootaan yhteenveto keskusteluista sekä tarjotaan perheelle mahdollista lisäapua. (Emt.)

4.2 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoite on olla osa Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyön toimintamallin kehittämistä ja helpottaa lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena muodostui kaksi esitettä: toinen lähisuhdeväkivallan tekijälle ja toinen lähisuhdeväkivallan tekijätyön työntekijälle. Esitteiden tarkoituksena on rohkaista työntekijöitä ottamaan lähisuhdeväkivalta puheeksi, kertoa heille väkivaltaisesta käyttäytymisestä ja väkivallan eri muodoista sekä madaltaa tekijän kynnystä hakea ongelmaansa apua.

4.3 Opinnäytetyön kohderyhmä

Opinnäytetyössäni käytetty kohderyhmä muodostuu Joensuun alueen MARAK-työryhmän jäsenistä(18 henkilöä) sekä vuoden 2015 lähisuhdeväkivallan tekijätyön koulutukseen osallistuneista työntekijöistä(16 henkilöä). Halusin tietoisesti rajata lähisuhdeväkivallan tekijät kohderyhmästä pois, koska ajallisesti heiltä olisi ollut haasteellista saada riittävästi kokemustietoa opinnäytetyöhöni.

Pohjois-Karjalan MARAK-työryhmän jäsenet koostuvat kuntien sosiaalipalveluiden toimijoista (aikuissosiaalityö, sosiaalipäivystys, turvakoti, lastensuojelu), poliisien edustajista ja mielenterveys- ja päihdetyön tekijöistä sekä kolmannen sektorin toimijoista (RIKU, Joensuun kriisikeskus, perheasiain neuvottelukeskus). Lähisuhdeväkivallan tekijätyöhön osallistuvat työntekijät tulevat Pohjois-Karjalan maakunnista(Joensuu, Nurmes, Liperi, Kitee) ja Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymästä sekä kolmannen sektorin toimijoista (Myllylä 2015; Styr 2015.)

5 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö, joka on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Ammattikorkeakoulujen yhtenä tärkeänä tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet toimia työelämässä alansa asiantuntijatehtävissä ja tiedostaa kunkin alan tutkimukselliset perusteet. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee työelämälähtöistä, tutkimuksellisella näkökulmalla olevaa työtettä, jossa voidaan yhdistää käytännön toteutus ja tutkimusaineisto sekä osoittaa myös riittävää tietojen ja taitojen hallintaa. Tällaisen toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapana voi olla esimerkiksi käytäntöön suunnattu ohje, ohjeistus, kansio tai esite. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.)

Toiminnallisen opinnäytetyön raportissa tulee ilmetä mitä, miksi ja miten tutkimus on tehty sekä millainen on työprosessi ja millaisiin lopputuloksiin näillä on päästy. Raportista pitäisi näkyä myös, miten prosessia, tuotosta ja opittuja asioita arvioidaan. Tällaiseen toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluvan raportin lisäksi tärkeänä osana on produkti eli tuotos. Tuotos tehdään yleensä tietylle kohderyhmälle, missä huomioidaan se, ettei tuotoksen teksti ole tekstuaalisesti samanaista kuin raportissa. (Emt 65.)

5.2 Opinnäytetyön projektityön vaihemalli

Käytän opinnäytetyössäni projektityön vaihemallia, missä liikkeelle lähdetään ajatuksesta tai tavoitteesta, joka on saavutettavissa. Projektialoitetta voidaan käsitellä myös epävirallisesti tekijöiden kesken, mutta usein projektien aloittamisen tai esiselvityksen päätöksen tekee jokin muu päättävä taho. Valmisteluvaiheeseen kuuluu projektisuunnitelma, jossa valmistelija luo suunnitelmalle tavoitteet, tehtävät, tekijät ja resurssit. Projektityölle nimetään ohjausryhmä, joka toimii myös valvojan ominaisuudessa. Projektityön kokonaisuudelle päätetään myös

vastuussa oleva projektipäällikkö. Lisäksi projektityölle kootaan erilaisia projektiryhmiä ja asiantuntijoita, jotka antavat tietoja loppuraporttiin. Valmistelija esittelee projektiesityksen, missä ilmenee mm. projektin nimi, asiakkaat, tavoitteet, projektin alkamis- ja päättymisaika, ohjausryhmä ja projektipäällikkö sekä budjettikehys. (Helsingin yliopisto 2015, 6–7.)

Hyväksytyn projektisuunnitelman jälkeen käynnistetään itse projekti. Projektipäällikön pitää varmistua siitä, että kaikki osallistujat tietävät projektin käynnistyneen. Tähän vaiheeseen käytetään usein aloitusseminaaria, jossa osallistujat voivat tutustua toisiinsa, projektin tavoitteisiin ja suunnitelmaan. Projektiryhmän jäsenet voivat aloituksen jälkeen käyttää asiantuntijoita tarvittavien tietojen keräämiseen. Projektiryhmän on raportoitava myös työnsä edistymistä, mahdollisista uhkista tai muista epäkohdista projektipäällikölle. Projektipäällikkö taas valvoo ja ohjaa kokonaisuutta, kuten aikataulua, kustannuksia ja työn laatua sekä tiedottaa projektin vaiheista tarvittaville sidosryhmille. Projektista saatujen tietojen tai tuotteiden valmistuttua alkaa projektin päättämisvaihe. Projektipäällikkö laatii loppuraportin, jossa ilmenee toteutuksen onnistuminen verrattuna alustavaan suunnitelmaan. Näiden pohjalta arvioidaan vielä tulosten hyödyntäminen ja jatkokehittäminen. (Emt. 8–10)

5.3 Learning cafe

Opinnäytetyöni esitteiden suunnittelussa on käytetty Learning cafe-menetelmää. Learning cafe-työskentelymenetelmän perusideana on tukea vuoropuhelua ja yhteistä pohdintaa, mahdollistaa monipuolisia näkökulmia sekä tuottaa uusia ideoita kysymykseen tai käsiteltävään aiheeseen. Työskentelymenetelmällä yritetään löytää hankaliin kysymyksiin ratkaisuja, tuetaan hiljaisempien osallistumista työskentelyyn ja yhteisen konsensuksen syntymistä. Learning cafe-työskentelyllä saadaan isompikin joukko toimimaan ja kehittämään uusia ideoita. (Kupias 2007, 93; Järvensivu, T., Nykänen, K. & Rajala, R. 2010, 68.)

Ihmisten osallistamista pidetään nykyään osana kehittämistoimintaa, jonka edellytyksenä on ihmisten aktiivinen osallistuminen itse toimintaan avoimella vuorovaikutuksella. Osallistaminen käsitteenä korostaa osallistuvien subjektiutta eli toimijuutta. Uhkana tässä voi olla myös ulkoapäin tulevat häiriötekijät, kuten pakottaminen tai kehittämiskohteen ennaltamäärääminen. Osallisuus etenee parhaimmillaan osallistujien omilla ehdoilla ja heidän itsensä asettamiin päämääriin. Osallistamisen ja osallistumisen käsitteet ovat lähellä toisiaan, mutta osallistaminen nähdään mahdollisuuksien tarjoajana kun taas osallistuminen nähdään mahdollisuuksien hyödyntäjänä. (Toikko & Rantanen 2009, 89–90.)

Learning cafe-työskentelyyn osallistuva joukko jaetaan ryhmiin eli pöytäkuntiin. Jokaisessa pöytäkunnassa on paperia, mihin tehdään muistiinpanoja. Jokaisessa ryhmässä on myös sihteeri tai kirjuri, joka pitää yllä keskustelua ja samalla kirjaa asiat ylös. Kirjatut asiat ovat ryhmän jäsenen omia tai ryhmän yhteisiä ajatuksia. Jokaisen ryhmän kysymyksen tai käsiteltävän asian äärellä keskustellaan ennakoon sovittu aika, yleensä noin 10–20 minuuttia. Sihteeri tekee lyhyen yhteenvedon, missä on tiivistetysti muutama tärkeä näkökulma. Tämän jälkeen ryhmä vaihtaa pöytää. Sihteeri kertoo uudelle ryhmälle tiivistetyt näkökulmat. Ryhmä lähtee liikkeelle siitä, mihin edelliset olivat jääneet. Kun kaikki ryhmät ovat kiertäneet jokaisen ryhmän, sihteerit tekevät yhteenvedon keskusteluista ja tuovat aineiston yhteiseen tarkasteluun. Puheenjohtaja tekee vielä kaikista yhteenvedoista tiivistetyn version ja jakaa jokaiselle oman version, jotta he pystyvät näin palaamaan tilaisuudessa toteutuneihin ideoihin ja näkökulmiin. (Kupias 2007, 93–94; Järvensivu, Nykänen & Rajala 2010, 68–69.)

5.4 Sähköinen kysely

Tässä opinnäytetyössä käytetyn sähköisen kyselyn tarkoituksena on saada selville informaatiota etukäteen valitulta joukolta, tietynlaisilla kysymyksillä. Kyselyn suunnittelussa on hyvä hyödyntää kohderyhmän edustajia, koska heillä on paras tietämys siitä, mikä on tarkoituksenmukaista ja heidän ajatusmaailmaansa sopivaa. Kysymykset on suunniteltava niin selkeiksi, että vastaaja voi vastata kysy-

myksiin empimättä ja yksiselitteisesti. Uusi kyselylomake on hyvä myös esiko-keilla, jotta ongelmalliset kysymykset voidaan vielä korjata ennen varsinaista kyselyn toteutusta. Kysely on hyvä pitää myös mahdollisimman lyhyenä, yksinkertaisena ja suoraviivaisena. Monimutkaiset ja vaikeaselkoiset kysymykset pelottavat monia vastaajia ja näin monet informaatiot jäävät saamatta. (Heikkilä 2008, 47–61.)

6 Opinnäytetyön toteutusprosessi

6.1 Opinnäytetyösuunnitelma

Toiminnallisen opinnäytetyösuunnitelman lähtökohtana on arvioida sitä, ovatko ideat ja tavoitteet harkittuja ja perusteltuja. Opinnäytetyösuunnitelman tarkoituksena on vastata kysymyksiin, mitä, miten ja miksi mitäkin asiaa tai toimintaa tehdään. Opinnäytetyösuunnitelmassa lähdetään liikkeelle lähtötilanteen kartoituksesta, missä tarkastellaan, onko muita vastaavanlaisia ideoita jo tästä aihealueesta tehty. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitushan on luoda alalle jotain uutta. Tärkeässä roolissa on kartoittaa myös kohderyhmä, toiminnan tarpeellisuus, aiheeseen liittyvä kirjallisuus ja tutkimukset, sekä löytyykö aiheesta tällä hetkellä ajankohtaisia keskusteluja. Tällaisen taustakartoituksen jälkeen voidaan vasta täsmentää lopullinen opinnäytetyön aihe ja tavoitteet. (Vilkka & Airaksinen 2003, 26–27.)

Opinnäytetyösuunnitelmassa on huomioitava myös sitä, millä keinoin ja välinein tavoitteet ovat saavutettavissa. On siis pohdittava, miten toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluviin tuotoksiin hankitaan tarvittavat tiedot ja materiaalit. Aikataulu-
tuksessa on hyvä myös miettiä mahdolliset viivytykset ja onko aikataulussa joustonvaraa. Usein myös toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee kustannuksia, joten opinnäytetyösuunnitelmassa on hyvä näkyä myös mahdollisten kustannusten rahoittaja. (Vilkka & Airaksinen 2003, 27–28.)

6.2 Opinnäytetyön eteneminen

Opinnäytetyöni prosessi (liite 2) alkoi vuoden 2015 alussa kartoituksella lähisuhdeväkivallan nykytilasta Pohjois-Karjalan alueella. Yleisissä keskusteluissa oli ollut puhetta, ettei Pohjois-Karjalassa ole aikaisemmin ollut sopivaa mallia lähisuhdeväkivallan tekijätyön auttamiseen. Tämän epäkohdan sain myös itse huomata osallistuessani Väistö-hankkeen pitämiin lähisuhde - ja perheväkivallan koulutusseminaareihin. Näissä koulutuksissa syntyi myös ajatus, millä keinoin voisin osallistua Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyön kehittämiseen.

Keskustelin silloin Väistö-hankkeen projektipäällikön Hanna Myllylän kanssa, olisiko heillä tarjota jotain opinnäytetyön aiheeksi. Oma toiveeni oli saada työhön lähisuhdeväkivallan tekijän näkökulma. Tammikuun aikana tekemäni aiheen kartoituksen ja ideapaperin jälkeen opinnäytetyöhöni kuului ennen varsinaista toteutusta opinnäytetyösuunnitelma. Suunnitelman tarkoituksena oli tarkentaa opinnäytetyön tulevaa toteutusta ja sitä, miten tavoitteet ovat saavutettavissa. Kesän alussa jatkoin teorian tiedon täydentämistä sekä aloitin tulevien esitteiden suunnittelun. Esitteiden suunnittelussa olin yhteydessä myös Väistö-hankkeen projektityöntekijöihin, koska heillä oli ja on edelleen ehkä paras väkivallan tekijätyön kokemus täällä Pohjois-Karjalassa.

Seuraava vaihe jatkuu elokuussa 2015, jolloin opinnäytetyön osatavoitteet muodostuisivat tietojen keräämisestä eri menetelmien avulla. Syyskuun aikana tarkoitukseni oli osallistaa Joensuun alueen MARAK-työryhmän jäsenet suunnittelemaan esitteiden tietopohjaa. Samassa yhteydessä halusin arvioida myös sitä, mitä tietoja he kaipaisivat esitteissä olevan ja miten puheeksi ottamista voidaan helpottaa. Tarkoitukseni oli saada tätä kautta myös käytännön tietoa siitä, mitä lähisuhdeväkivallan parissa tekevät työntekijät mahdollisesti tarvitsisivat kohdatessaan asiakastyössään väkivallan tekijän. Opinnäytetyöhön kuuluva Learning cafe-työskentely pidettiin Joensuun Kaupungin lastensuojelulaitoksen toimitiloissa 24.9.2015. Työskentelyyn osallistui Joensuun alueen MARAK-työryhmän jäsenistä 9 henkilöä. Tilaisuuden alussa kerroin opinnäytetyöni aiheesta ja miten Learning cafe-työskentely etenee, sekä miten aion hyödyntää saamani aineistoa.

Suunnitelma Learning cafe-työskentelystä on liitteenä(liite 3). Suunnitelma rungosta jouduin ottamaan yhden kysymysaiheen pois, koska osallistujia oli suunniteltua määrää vähemmän. Aihealueet, jotka jäivät jäljelle, olivat seuraavanlaiset:

1. Jos yksi uusi työkalu olisi esite, mitä asioita haluaisit esitteessä olevan?
2. Mitä asioita pitää huomioida puheeksi ottamisessa?
3. Mitä asioita on huomioitava työskenneltäessä väkivaltaisen asiakkaan kanssa?

Työskentely toteutui siten, että valittiin joukosta kolme sihteerä, jotka muodostivat lähellä olevien kanssa ensimmäisen ryhmän. Sihteerit kirjasivat jokaisen jäsenen ajatukset ja yhteiset keskustelut antamalla aihealuepaperille. Ryhmä sai työskentelyaikaa noin 5 minuuttia. Näin lyhyt aika siksi, että ryhmässä oli vain kaksi jäsentä ja sihteeri. Huomasin ajan riittävän hyvin, koska he olivat tottuneet/valmistautuneet aktiiviseen työskentelyyn. Tämän jälkeen ryhmän kaksi jäsentä siirtyivät seuraavan sihteerin luokse. Uuden ryhmän sihteeri kertoi ensimmäisenä edellisen ryhmän ajatukset ja pohdinnat. Tämä työskentely jatkui niin pitkälle, että kaikki olivat saaneet työskennellä jokaisen aihealueen ryhmässä. Lopuksi pyysin jokaista sihteerä kertomaan vuorollaan kaikille, mikä oli kysymyksen aihealue ja mitä siihen aihealueeseen oli kirjattu.

Ohjatessani toimintaa, huomasin työskentelyn onnistuvan hyvin, koska jokainen henkilö oli kiinnostunut aiheesta ja halusi paneutua työskentelyyn. Tällä aktiivisella työskentelyllä sain myös jokaisiin kysymyksiin paljon vastauksia. Tilaisuuden jälkeen kokosin aineiston yhdeksi isommaksi kokonaisuudeksi jatkokäsittelyä varten. Esitteiden suunnittelussa käytettyä Learning cafe-menetelmän tuloksia esittelen seuraavassa luvussa. Esitteisiin kokosin sellaista aineistoa, mitä MARAK-työryhmän jäsenten mielestä olisi hyvä huomioida tekijän auttamisessa. Esitteiden lopullisen graafisen ilmeen toteutin yhdessä Karelia AMK:n media-alan opiskelija kanssa. Kyselyyn tarvittavat esitteet rahoitin itse ja painatuksen toteutin Grano Oy:n kautta.

Suostumuksen sähköiseen kyselyyn osallistumisesta (liite 4) sain syyskuun aikana. Kokemuksia ja näkemyksiä esitteiden käytettävyydestä asiakastyössä keräsin sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kysely toteutettiin lokakuun aikana Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyön koulutukseen osallistuvilla työntekijöillä. Sähköiseen kyselyyn osallistui 12 henkilöä. Lähisuhdeväkivallan tekijälle suunnatun esitteen osalta keräsin arvioinnin samoilta työntekijöitä, koska ulkopuolisena henkilönä minun olisi ollut hyvin vaikeaa saada luotettavaa tutkimusaineistoa väkivallan tekijän kautta.

Kyselyyn osallistujat saivat etukäteen kummankin esitteen ja saatekirjeen (liite 5) missä kerroin, miten toivoisin esitettä hyödynnettävän ja milloin esitteitä voi arvioida. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä esitteiden tarpeellisuudesta, informaation riittävydestä ja visuaalisesta ilmeestä, sekä siitä, miten käyttökelpoisena työvälineenä työntekijät näkivät nämä esitteet omassa työssään.

Kyselylomakkeen (liite 6) toteutin SurveyMonkey ohjelman avulla. SurveyMonkey ohjelma säilytti hyvin myös vastaajien anonymiteetin. Mielestäni sähköinen kysely oli toimiva, koska tällä sain tarpeeksi laaja-alaiset vastaukset. Sähköisen kyselyn tein myös siksi, että näin kiireiset työntekijät pystyivät vastaamaan kyselyyn silloin, kun heille sopi. Varmistin kyselyn toimivuuden testaamalla kyselyn viidellä henkilöllä. Marraskuun aikana analysoin saadut tulokset ja opinnäytetyön viimeistelin joulukuun loppuun mennessä.

6.3 Learning Cafe-tulokset

Learning Cafe-menetelmällä saadun aineiston pohjalta tein lopullisen ratkaisun esitteiden ulkoasusta ja siitä, mitä tietoa esitteessä olisi hyvä olla. Learning cafe-työskentelyssä ensimmäinen aihealue käsitteli tulevaa esitettä. MARAK-työryhmän jäsenten mielestä esitteessä olisi hyvä olla selkeä kansankielellä oleva tiivis tietopaketti lähisuhdeväkivallasta ja sen muodoista. Työryhmän jäsenet näkivät tärkeänä myös sen, että esitteen pitäisi tarjota tekijälle toivoa katkaista väkivallan kierre ja nostaa yksilön hyötyjä esille työskentelyn aikana. Työryhmänjäsenet

pohtivat myös sitä, onko riski nostaa esitteen kautta esiin myös uhrin näkökulma vai antaako tällainen näkökulma paremman lähestymistavan tekijän itse pohtia omaa käytöstään.

Toisena aihealueena oli puheeksi ottaminen. Työryhmän jäsenet näkivät tärkeäksi puheeksi ottamisessa tuoda esille rehellisyyden ja suoruuden puhua asioista niiden oikeilla nimillä. Puheeksi ottamisessa on vältettävä liiallista syylistämistä ja kannustettava lähisuhdeväkivallantekijää ottamaan vastuun teostaan sekä huomioida uhrin ja sivullisten turvallisuus. Työryhmän jäsenet pitivät tärkeänä myös työntekijöiden vastuuttamisen. Työntekijöiden on hyvä tuntee eri prosessit ja sen, miten tekijän kanssa on hyvä keskustella väkivaltaiseen tekoon altistavista tekijöistä.

Kolmannessa aihealueessa selvitettiin ne asiat, jotka on huomioitava työskennellessä väkivaltaisen asiakkaan kanssa. Tästä työryhmän jäsenet päätyivät siihen tulokseen, että kohtaamispaikka pitää olla puolueeton ja sellainen, että tilassa on huomioitu työturvallisuus. Työryhmän jäsenet pitivät tärkeänä myös sitä, että keskusteluissa ei haeta syylistä vaan etsitään syy-seuraus suhteita ja erilaisia tapoja tai keinoja käsitellä vihan tunnetta ja impulsiivisuutta. Työskentelyssä on hyvä myös herätellä lähisuhdeväkivallantekijää miettimään sitä, mistä todella on kysymys ja muistaa ettei väkivallan tekijä ole väkivaltainen kaikissa kohtaamistilanteissa.

7 Tuotoksen esittely

7.1 Esitteiden tarkoitus

Näiden kahden esitteen (liite 7) tarkoituksena on olla osa Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyön toimintamallin kehittämistä ja helpottaa lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista. Lähisuhdeväkivallan tekijätyön työntekijälle suunnatun esitteen tarkoituksena on rohkaista työntekijöitä ottamaan lähisuhdeväkivalta puheeksi asiakkaan kanssa ja kertoa heille väkivaltaisesta käyttäytymisestä sekä

väkivallan eri muodoista. Lähisuhdeväkivallan tekijälle suunnatun esitteen tarkoituksena on myös kertoa väkivallan eri muodoista sekä miten voidaan madaltaa tekijän kynnystä hakea ongelmaansa apua.

Kumpikin esite on kolmiosainen. Ensimmäisessä osassa kerrotaan kenelle esite on suunnattu. Toisessa osassa on kerrottu lähisuhdeväkivallan tunnusmerkkejä. Työntekijälle suunnatun esitteen viimeisessä osassa on kerrottu puheeksi ottamisesta ja tekijälle suunnatun esitteen viimeisessä osassa, miten ongelmaan voi hakea apua. Kummankin esitteen takasivu on sama. Kaikki opinnäytetyössäni käytetty tietoperusta, kuten perhesysteemi- ja parisuhdeteoria sekä ratkaisu- ja voimavarakeskeinen toimintamalli ei näy esitteissä, sillä esitteiden informaatio piti suunnitella napakaksi. Myös esitteiden suunnitteluun osallistuvat työntekijät kokivat, ettei esitteessä saa olla liikaa informaatiota ja jos esitteisiin lisätään liikaa taustateoriaa, häviää tärkeiden asioiden sanoma ja esitteestä tulee liian sekava.

7.2 Esitteiden käyttö

Esitteiden tarkoituksena oli tulla yksi uusi työväline Pohjois-Karjalan tekijätyön toimintamalliin. Kaste rahoitteisen Väistö-hankkeen päättyessä 30.10.2015, ei esitteitä voinut enää hyödyntää. Väistö-hankkeen yhtenä tarkoituksena oli luoda malli lähisuhdeväkivallan vastaiseen työhön ja saada vuoden 2016 alusta Pohjois-Karjalaan maakunnallinen sosiaalityöntekijä, mutta kuntien taloudellisesta tilanteesta johtuen suunniteltua työmuotoa ei saatu vuoden 2016 rahoituskehyyseen. (Myllylä 2015.) Käytin esitteissäni tätä maakunnallisen sosiaalityöntekijän palveluohjauksen numeroa, joten tällä hetkellä esitteissä on vääränlaista tietoa.

7.3 Esitteiden käytettävyyden tulokset

Esitteiden käytettävyyden tuloksia analysoin Survey Monkeyn omalla Excel-taulukolla, koska koin tämän riittävän vastaajien määrän ollessa vähäinen. Esitteitä koskevaan laadulliseen kyselyyn osallistui 12 henkilöä, joilta vastauksia sain 10.

Kyselyn aloitin kysymällä, millaisena he kokevat puheeksi ottamisen, kun asiakkaana on väkivallan tekijä. Tähän kysymykseen vastattiin yleisimmin, että puheeksi ottaminen kuuluu osaksi työnkuvaa, vaikkakin sitä ei koeta helppona. Suurin osa vastaajista piti tärkeänä, että puheeksi ottamisessa on huomioitava tapa tai tyyli, miten otat puheeksi ja löydät oikean ajankohdan asian esittämiseksi. Vastaajat pitivät tärkeänä myös sitä, että tekijää ei saa tuomita liikaa vaan tekijä tulee saada ymmärtämään tekonsa ja ottamaan vastuu tekemisistään.

Toisena kysymyksenä kysyin, kuinka työntekijälle suunnattu esite voi helpottaa puheeksi ottamista. Tässä kaikki vastaajat kokivat esitteen helpottavan puheeksi ottamista. Moni koki, että esite voi antaa avausanoja puheeksi ottamiselle tai esite voi toimia ns. ”pelinavauksena”. Esite koettiin myös hyvänä apuvälineenä esimerkiksi muistilistana eri väkivallan muodoista ja esitteestä saisi hyviä ohjeita puheeksi ottamiselle.

Kolmantena kysymyksenä kysyin, minkälaisissa tilanteissa työntekijät näkevät esitettä käytettävän. Vastaajista kolmannes koki, että esitettä olisi hyvä käyttää kaikissa sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä. Toinen kolmannes koki hyväksi käyttää esitettä käsiteltäessä eri väkivallan muotoja. Osa myös kaipasi jotain ”kättä pidempää” tekijän kohtaamisessa tai jatko-ohjauksessa tai keskustelujen rönkyillessä liikaa. Viimeinen kolmannes koki esitteen toimivan silloin, kun työntekijät kohtaavat työssään harvemmin väkivallan tekijöitä.

Seuraava kysymys koski arviota esitteen ulkoasusta. Suurin osa vastaajista arvioi esitteen olevan selkeä ja helposti luettava. Esite arvioitiin kooltaan myös hyväksi ja ulkoasun olevan tyylikäs ja pysäyttävä. Muutama koki esitteen huonoksi, koska väritys oli synkkä ja informaatiota yhdelle sivulle oli laitettu liikaa.

Viimeinen työntekijän esitettä koskeva kysymys koski ajatuksia/toiveita työntekijän esitettä kohtaan. Tähän vastasi vain kahdeksan vastaajaa, joista puolellakaan ei ollut ajatuksia/toiveita työntekijän esitettä kohtaan. Neljällä nousi ajatuksia/toiveita esitteen selkeydestä ja lisätietoa työpaikalla saadusta avun saamisesta sekä värisävyin valinnasta. ”Värisävy voisi olla eri toisessa esim. työntekijöille suunnatussa oppaassa, niin hahmottaa helpommin kumpi on kyseessä”.

Kyselyn toinen osio koski tekijän esitettä ja tässä ensimmäisenä kysymyksenä oli se, että millaisissa tilanteissa tekijälle suunnattua esitettä olisi tarpeellinen käyttää. Tähän yli puolet vastasi, että esitettä olisi tarpeellista käyttää eri viranomais-ten asiakastilanteissa, joissa kohdataan tekijöitä. Loput kokivat esitteen tarpeellisuuden tekijän "herättämisessä" sekä niissä tilanteissa, jossa tekijä kieltää asian.

Toinen kysymys koski ammatillista arvioita siitä, miten tällainen esite voisi auttaa tekijää kertomaan väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Kaksi kolmasosaa oli sitä mieltä, että ytimekkäästi koottu asiasisältö voi saavuttaa paremmin monet tekijät. Osa näistä vastaajista koki, että tekijää helpottaisi kertoa helpommin, kun väkivallalla on nimi ja siitä puhutaan avoimesti. Loppu kolmannes koki esitteen auttavan huonosti tekijää kertomaan väkivaltaisesta käyttäytymisestään. Yksi vastaajista koki mm. "ei tiedä onko esite asiassa ratkaiseva, tärkeintä on se, minkälainen kohtaaminen väkivallan tekijän ja työntekijän välillä on".

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin tekijälle suunnatun esitteen ulkoasusta. Kaikki arvioivat esitteen olleen samalla tavalla selkeä ja helppolukuinen, kuin työntekijänkin esite. Esite koettiin myös yksinkertaiseksi ja ulkoasultaan hyväksi sekä tiedollisesti riittäväksi.

Neljäs kysymys koski ajatuksia tai toiveita tekijän esitettä kohtaan. Tähän kysymykseen vastasi vain seitsemän vastaajaa. Nämä vastaajat olivat sitä mieltä, että väkivallan muotoja voisi esitellä lisää, mutta neutraalimmalla otteella. Yksi vastaaja koki myös, ettei tekijälle suunnattu esite houkuttele tekijää tarttumaan esitteeseen. Kolmelle vastaajalle ei noussut mitään ajatusta/toivetta tekijän esitettä kohtaan.

Kyselyn viimeisessä kysymyksessä kartoitin, mitä muita uusia työkaluja/- menetelmiä toivottaisiin väkivaltatyöhön työntekijän tai tekijän näkökulmasta. Tämän kysymyksen puolet vastaajista oli jättänyt väliin. Ne, jotka olivat vastanneet, olivat sitä mieltä, että tarvittaisiin lisää medianäkyvyyttä. Yksi vastaaja koki, "väkivalta-termi keskustelun kärkenä on väärä avaus". Puolet tähän kysymykseen vastaajista haluaisi lisää välineitä ja verkostoa käyttöön. Välineitä haluavat vastaajat haluaisivat enemmän haastattelulomakkeita ja enemmän terapeuttisia menetelmiä.

8 Pohdinta

8.1 Yhteenveto

Vaikka lähisuhdeväkivaltaa on usein pidetty vain parisuhteen ja perheen sisäisenä asiana (Ruohonen 2006, 9) on myös ulkopuolisen tärkeää puuttua väkivaltaan heti sen tullessa esille. Haluan tässä yhteenvedossa vielä painottaa tekijän kuulluksi tulemistä ja väkivaltaisen käyttäytymisen puheeksi ottamista, koska usein voidaan unohtaa, että tekijälläkin on tarina, joka meidän tulee kuulla. Tämän ajatuksen halusin tuoda esille myös tekemissäni esitteissä.

Esitteiden suunnitteluun tarkoitetussa Learning cafe-tilaisuudesta saadut tulokset kertoivat sen, miten lähisuhdeväkivallan kanssa työskennelleet osasivat painottaa niitä samoja teemoja, mitä teoriastakin löysin. Saaduissa tuloksissa on kuitenkin huomioitava se, että esitteiden suunnitteluun osallistuneet ovat enemmän tekemisissä uhrin kuin tekijän kanssa. Kuitenkin heiltä löytyy vahva tietotaito ja näkemys lähisuhdeväkivallasta ja heidän informaatiota kannattaa huomioida. Perehtyessäni itse saman aiheen ympärille, mielestäni osasin jo hyvin arvioida, mitä informaatiota olisi hyvä käyttää tällaisissa esitteissä

Learning cafe-työskentelyssä ensimmäinen aihealue käsitteli tulevaa esitettä. Tilaisuuteen osallistuvien mielestä esitteiden olisi hyvä olla selkeät, kansantajuiset ja tiiviit tietopaketit lähisuhdevallasta ja sen muodoista. Osallistujat näkivät tärkeänä myös sen, että esitteen pitäisi tarjota tekijälle toivoa katkaista väkivallan kierre ja nostaa yksilön vahvuudet esille työskentelyn aikana. Osallistujat pohtivat puheeksi ottamisessa myös sitä, miten tärkeää on puhua asioista rehellisesti ja suoraan, niiden oikeilla nimillä. Heidän mielestään puheeksi ottamisessa on huomioitava myös kannustava ilmapiiri ilman, että tekijää aina vain syyllistetään

Learning cafe-tilaisuudessa saatiin vastaus myös siihen, mitä on huomioitava, kun työskennellään väkivaltaisen asiakkaan kanssa. Pohdinnan tuloksena syntyi se ajatus, että paikan pitää olla puolueeton ja keskusteluissa ei haeta syyllistä

vaan etsitään mieluummin syyseuraus suhteita. Työskentelyssä on hyvä myös herätellä lähisuhdeväkivallan tekijää miettimään sitä, mistä tässä todella on kysymys. Tehdessäni esitteet näiden tietojen pohjalta sain myös mahdollisuuden arvioida esitteiden käytettävyyttä käytännön työssä. Käytettävyydestä saadut tulokset antoivat aihetta pohtia, voisiko näistä esitteistä olla hyötyä kaikille sosiaali- ja terveysalan toimihenkilöille.

Esitteiden käytettävyyden arvioinnissa kysyttiin mm. miten esite voisi helpottaa puheeksi ottamista. Kaikki vastaajat kokivat työntekijälle suunnatun esitteen helpottavan ja olevan hyvä apuväline puheeksi ottamisessa. Arviointi antoi myös tietoa siitä, että tällaisia esitteitä olisi hyvä käyttää kaikissa sosiaali- ja terveysalan asiakastyöskentelyssä. Esitteiden ulkoasusta saadut tulokset olivat melko yksimielisiä. Kummatkin esitteet koettiin hyvin selkeäksi ja helppolukuiseksi ja niiden olevan hyvä apu kerrottaessa väkivaltaisesta käyttäytymisestä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli osallistua kehittämään Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyötä. Esitteistä oli tarkoitus tulla yksi uusi työväline tekijätyön toimintamalliin. Sain kuitenkin opinnäytetyön loppuvaiheessa ikäväkseni kuulla, että tekijätyöhön tarkoitettu palvelunohjaajan tuki loppuu hankkeen myötä. Koenkin, että tässä asiassa palattiin melkein samaan tilanteeseen, missä oltiin ennen Väistö-hanketta. Minun on vaikea ymmärtää sitä, etteivät kuntapäätäjät näe tärkeänä ennaltaehkäisevänä työnä myös väkivallan tekijän ohjausta.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön raportissa olevan aineiston ja esitteen käytettävyyden arvioinnin luotettavuudessa on huomioitavaa se, ettei Pohjois-Karjalassa ole aikaisemmin koulutettu pelkästään lähisuhdeväkivallan tekijätyöhön työntekijöitä. Lähisuhdeväkivallan uhreihin kohdistuvaa koulutusta on Pohjois-Karjalassa ollut vuosien varrella useamminkin. Esitteiden käytettävyyden arvioinnissa on hyvä huomioda myös se, ettei kaikilla kohderyhmän koulutetuilla työntekijöillä ole välttämättä aikaisempaa kokemusta lähisuhdeväkivallantekijän kohtaamisesta. Käytettävyy-

den arviointia parantaa kuitenkin se, että toiminnallisen opinnäytetyön tutkimustiedontarkoitus on tuottaa sellaista tietoa, jonka toiminnallista osuutta tekijä voi perustellusti täsmentää, rajata ja tehdä tuotoksesta itselleen tai omalle toiminnalleen sopivan.

Ensimmäisenä eettisenä kysymyksenä pohdin sitä, miten työntekijät yleensä suhtautuvat lähisuhdeväkivallan tekijän kohtaamiseen tai jos tekijä onkin nainen eikä mies. Olisiko parempi pohtia vain sitä, miten rohkaistaan itseämme ottamaan asiakkaan kanssa lähisuhdeväkivalta puheeksi vai keskustellaanko lähisuhdeväkivallasta vasta sitten, kun asiakas itse kertoo käyttäneensä lähisuhdeväkivaltaa.

Mietin myös sitä, minkälainen hyöty tällaisista esitteistä sosiaali- ja terveysalan työntekijöille voisi olla. Antavatko tällaiset esitteet kohtaamiseen ja puheeksi ottamiseen paremman lähestymistavan. Voidaanko näiden esitteiden avulla ennaltaehkäistä väkivaltaisten ihmisten käyttäytymistä? Olisiko parempi pohtia sitä, onko työntekijöillä riittävästi välineitä, keinoja tai aikaa paneutua tällaiseen työhön vai käykö näiden esitteiden myötä niin, että työntekijä väistää väkivallantekijän ongelman antamalla hänelle vain esitteen kouraan. Koen kuitenkin esitteillä olevan pieni rohkaiseva vaikutus työntekijän aloittaa keskustelu väkivallasta tekijän kanssa.

8.3 Ammatillinen kasvu

Ammatillisen kasvun aluksi voisin sanoa, että koen kaikenlaisen väkivallan tuomittavaksi, eikä sitä pidä kenenkään hyväksyä. Suhtaudun kuitenkin lähisuhdeväkivallan tekijään pitkälti samanlaisella ajatuksella kuin uhria kohtaan ja näen tekijällä olevan samanlaiset oikeudet tulla kuuluksi ja saada ongelmaansa apua kuin uhrilla.

Aloittaessani opinnäytetyöprosessiani halusin tehdä sellaisen opinnäytetyön, mistä olisi konkreettista hyötyä Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivaltatyölle. Opinnäytetyöprosessini oli itselleni erittäin opettavainen ja sain tästä enemmän, kuin mitä osasin odottaa. Opinnäytetyöprosessin aikana sain keskustella myös niiden

ihmisten kanssa, jotka eivät ole joutuneet kohtaamaan lähisuhdeväkivaltaa. Mielienkiintoista näissä keskusteluissa oli se, miten vaihtelevasti ihmiset haluavat ymmärtää lähisuhdeväkivallan tekijää.

Tiesin opinnäytetyön alussa, että teen toiminnallisen opinnäytetyön. En vain voinut tietää, miten raskas matka toiminnallinen opinnäytetyö voi ollakaan ja miten paljon tämä vaatii teoreettista ja tavoitteellista työtä. Suurimpana haasteena opinnäytetyöprosessissani oli ehkä se, miten osaan ilmaista itseäni ja omia ajatuksiani kirjoittamisen keinoin. Tässä asiassa kasvoinkin kuitenkin paljon, koska kirjoittaminen on ollut minulle koko opiskeluprosessin ajan haasteellista.

Lähisuhdeväkivallan tekijätyö oli ennen tätä opinnäytetyöprosessia itselleni varsin tuntematon käsite. Siksi koinkin, että tämä laittoi minut pohtimaan lähisuhdeväkivallantekijää paljon kokonaisvaltaisemmin ja tiedostamaan myös sen, ettei tekijäkään aina tiedä, miksi hän toimii niin kuin toimii. Tämä työ antoi ymmärryksen myös siihen, miten tärkeää on tiedostaa teoreettinen tietämys lähisuhdeväkivallasta. Koin hyvin haasteelliseksi myös sen, että saanko itselleni tarpeeksi tietoa ja kokemusta lähisuhdeväkivallasta tuleviin työtehtäviin, koska haluan toimia tulevaisuudessa lähisuhdeväkivaltailmiön ympärillä. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvänä pohdintana voisin kysyä itseltäni myös sitä, miten aion kohdata mahdollisia tekijöitä tulevissa sosiaalialan työtehtävissä? Kuinka valmis olen nyt ottamaan väkivaltaisen käyttäytymisen puheeksi ja keskustelemaan asiasta avoimesti? Tätä on tietysti vaikea vielä sanoa, mutta uskon kuitenkin, että tällä prosessilla on ollut iso vaikutus omaan oppimiseen, kuinka kohdata tulevaisuudessa lähisuhdeväkivallan tekijää.

Näen tekijätyön myös tärkeäksi, koska lähisuhdeväkivallassa usein huomio kiinnittyy uhriin, jolloin tekijä jää huomiotta. Jos lähisuhdeväkivaltatyön resursseja käytettäisiin enemmän tekijätyöhön, uskon että heijastusvaikutukset olisi nähtävissä myös väkivallan uhrien määrässä. Keskustellessani yleisellä tasolla lähisuhdeväkivaltailmiöstä huomasin, kuinka monella ihmisellä on vahvempi halu auttaa uhria, kuin tekijää. Sain kuulla myös sen, että tekijää pitää rangaista ko-

vimmalla mahdollisella tavalla, mutta tiedämmekö mikä on johtanut tekijän väkivaltaiseen tekoon? Onko meillä kaikki tieto tekijän taustoista ja onko meillä aina tiedossa, mitä oikeasti tekijän ja uhrin välillä aikaisemmin on tapahtunut?

8.4 Hyödynnettävyys ja jatkokehittämisideat

Opinnäytetyön tavoite oli olla osa Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyön toimintamallin kehittämistä ja helpottaa lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista, jossa yhtenä uutena työvälineenä oli nämä kaksi esitettä. Lähisuhdeväkivallan tekijätyön työntekijälle suunnatun esitteen tavoitteena oli rohkaista työntekijöitä ottamaan lähisuhdeväkivalta puheeksi asiakkaan kanssa ja kertoa heille väkivaltaisesta käyttäytymisestä sekä väkivallan eri muodoista. Lähisuhdeväkivallan tekijälle suunnatussa esitteessä oli tavoitteena myös kertoa väkivallan eri muodoista sekä miten voidaan madaltaa tekijän kynnystä hakea ongelmaansa apua.

Ikäväkseni opinnäytetyöprosessin aikana sain kuulla, että uuteen Pohjois-Karjalan tekijätyöhön kuuluvia esitteitä ei voida hyödyntää, koska Väistö-hankkeen suunniteltu kunnallinen väkivaltatyön keskitetty malli ei saanut jatkorahoitusta. Väistö-hankkeen loppuessa ja tekijätyön kariutuessa näkisin hyvänä jatkokehittämisideana jalostaa esitteitä kohdennettavaksi jatkossa enemmän sosiaali- ja terveysalan päivittäiseen asiakastyöhön. Tämä voisi ehkä rohkaista ja innostaa sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä ottaa asiakkaan kanssa lähisuhdeväkivalta luontevammin ja helpommin puheeksi.

Tämän opinnäytetyön pohjalta näkisin myös hyvänä ideana laajentaa tutkimusta lähisuhdeväkivallan tekijän suuntaan, esimerkiksi esitteen vaikuttavuuden arvioinnilla, missä arvioinnin tekisikin itse väkivallan tekijä. Toinen lähestymistapa jatkokehittämisidealle voisi olla se, missä tutkitaan tarkemmin lähisuhdeväkivallan tekijän näkökulmaan. Kolmantena vaihtoehtona näkisin sen, miten tekijä suhtautuu ennaltaehkäisevään lähisuhdeväkivalta työhön.

Lähteet

- Artera. 2015. Ratkaisu- ja voimarakeskeiset terapiapalvelut. Artikkelin Gottmanin teoria parisuhteen toimivuudesta. <http://www.artera.info/files/Gottman.pdf> 13.5.2015.
- Haaste -lehti. 4/2014 artikkeli. Trappan-malli auttaa puhumaan perheväkivallasta lapsen kanssa. <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42014/trappan-malliauttaapuhumaanperhevakivallastalapsenkanssa.html> 27.9.2015.
- Hangaslahti, H., Paavola, J. 2010. Miehet tulilla. Lyömätön Linja Espoossa - apua väkivallan katkaisuun. Laurea-ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/handle/10024/23716> 2.6.2015.
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Helenius, J. 2015. Erikoissuunnittelija. Poliisiammattikorkeakoulu. Sähköposti 30.9.2015.
- Helle, L. 2002. Ratkaisu ja voimavarakeskeinen näkökulma vuorovaikutuksessa. Teoksessa Vilén, M., Leppämäki, P & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: WS Bookwell Oy. 123–145.
- Helsingin yliopisto. Tietotekniikkaosaston projektiopas. [https://jolu.helsinki.fi/tietos/yhteiset/palveluluettelot/nsf/f55a48802059d911c22578b5001f5280/cb28b3cfad12c799c22578ee003c0e84/\\$FILE/ATTRPBT6/projektiopas.pdf](https://jolu.helsinki.fi/tietos/yhteiset/palveluluettelot/nsf/f55a48802059d911c22578b5001f5280/cb28b3cfad12c799c22578ee003c0e84/$FILE/ATTRPBT6/projektiopas.pdf) 14.7.2015.
- Holma, J M. 2005. Parisuhde- ja perheväkivallan turvallinen ehkäisy ja hoito. Teoksessa Holma, J M., Wahlström, J. (toim.) Iskuryhmä. Miesten puhetta vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä. 154–175.
- Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Joensuun Kaupunki. 2015. Sosiaalipalvelut/Apua perheväkivaltaan. <http://www.joensuu.fi/marak> 24.9.2015.
- Järvensivu, T., Nykänen, K. & Rajala, R. 2010. Verkostojohtamisen-opas – Verkostotyöskentely sosiaali- ja terveysalalla. Aalto-yliopiston kauppa-korkeakoulu: Opas. <http://verkostojohtaminen.fi/wp-content/uploads/2011/01/VerkostojohtamisenOpas.pdf> 23.9.2015.
- Keuruun Kaupunki. 2014. Lähisuhdeväkivallan ehkäisy Keuruun toimintaohjelma http://www.keuruu.fi/images/L%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan_ehk%C3%A4isy_Keuruulla.pdf 14.7.2015.
- Kilpeläinen A. 2009. Luhmannin ekologinen kommunikaatio teoreettisena lähestymistapana sosiaalityössä. Teoksessa Mäntysaari, J., Pohjola, A., Pösö T. (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus. 67–84.
- Kumpula, S., Malinen, V. 2007. Unelma parisuhteesta. Navikointiopas aikuisuuteen. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Kuopion Kaupunki. 2012. Trappan koulutusaineisto 17.8.2012. https://www.kuopio.fi/c/document_library/get_file?uuid=289788c7-c08c-4872-a75c-cf1775d20340&groupId=12153 27.9.2015.
- Lyömätön Linja Espoossa. 2015. Olen käyttänyt väkivaltaa. <http://www.lyomatonline.fi/web/guest/olen-kayttanyt-vakivaltaa> 27.9.2015.
- Myllylä, H. 2015. Projektipäällikkö. Väistö -hanke. Haastattelu 28.9.2015.

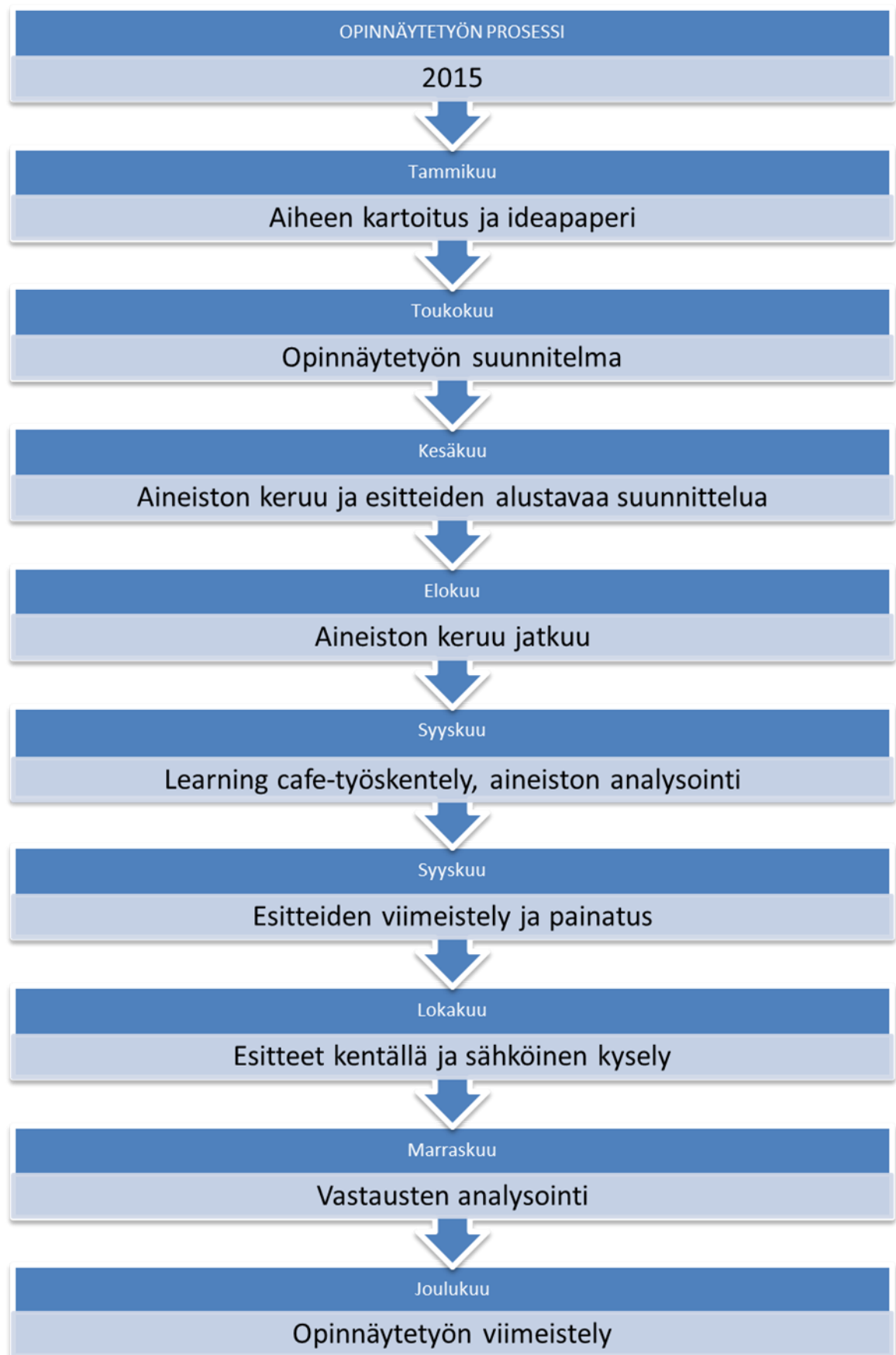
- Mäkeläinen, T., Husso, M., Mäntysaari, M., Notko, M. & Virkki, T. 2012. Tukitoimenpiteet lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:11. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Niemi-Kiesiläinen J. 2004. Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Juva: WSOY.
- Niinikoski, L., Tuurala, J. 2007. Väkivaltatyön kehittäminen – Porin mallia rakentamassa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/handle/10024/680> 3.6.2015.
- Nyqvist, L. 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Turku: Painosalama Oy.
- Ojuri, A. 2006. Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry. 2006. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Hämeenlinna: Karisto Oy. 16–39.
- Paavilainen, E., Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Piha, J. 2000. Perhe ja ympäristö. Teoksessa Räsänen, E., Moilanen, I., Tamminen T., Almqvist F. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 65–72.
- Ratkes. 2015. Ratkaisukeskeisyys pähkinäkuoressa. <http://www.ratkes.fi/tietoa-ratkaisukeskeisyydesta/artikkeleita/ratkaisukeskeisyys-paehkinaen-kuoressa> 15.5.2015.
- Rikostorjuntaneuvosto. 15.1.2015. Väkivallan ehkäisy. <http://www.vakivallanvahentaminen.fi/fi/index/hyviakaytantoja/lahisuhdevakivalta/marac.html> 20.8.2015.
- Ruohonen, M. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn kehitys Suomessa. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry. 2006. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Hämeenlinna: Karisto Oy. 7–15.
- Salonen, S., Säävälä, H. 2006. Ennaltaehkäisevä väkivaltatyö. Teoksessa Säävälä, H., Pohjoisvirta, R., Keinänen, E., Salonen, S. 2006. Mies väkivalloille. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry. 153–167.
- Siukola R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007 Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:27. Koko perhe kierteessä. Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008 Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Yliopistopaino, Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012 Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:11. Tukitoimenpiteet lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112431/URN%3aNB%3afi-fe201504226594.pdf?sequence=1> 30.9.2015.
- Styr, M. 2015. Kehittäjätyöntekijä. Joensuun Kaupunki. Haastattelu 10.7.2015.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyö. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo 15.7.2015.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. MARAK. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/marak 24.9.2015.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Tekijän tukeminen. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/puuttuminen/tekijan 15.7.2015.
- Toikko T., Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Ulkoasianministeriö 20.4.2015. Lehdistötiedote 105/2015. <http://www.formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=325100&contentlan=1&culture=fi-FI> 30.9.2015.
- Ulkoasianministeriö 23.5.2013. Istanbulin sopimuksen ratifiointia käsitelleen työryhmän mietintö. (PDF) <http://www.formin.fi/Public/default.aspx?contentid=274283> 30.9.2015.
- Vilkkä H., Airaksinen T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Väistö-Hanke 2014–2015. Väkivaltatyön käytännön toimintatapojen kehittäminen Itä-Suomessa. Kaste- ohjelma 2012–2015. <http://webdynasty.pohjoiskarjala.net/Dynasty/Kitee/kokous/201410182-6-1.PDF> 13.5.2015.
- Väistö-Hanke 2014–2015. Väkivaltatyön käytännön toimintatapojen kehittäminen Itä-Suomessa. Hankkeen loppuraportti..
- Väkivallan ehkäisytyön-hanke 2012–2013. Loppuraportti.
- Väyrynen R., Jämsen A. 8.10.2012. Väkivallan ehkäisytyö Itä-Suomessa. Selvitys lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön tilanteesta ja kehittämistarpeista. <http://www.iso-net.fi/documents/10510/31325/V%C3%A4kivaltaraportti.pdf/1191f876-8ec3-4620-8d53-eb933405bb89> 7.10.2015.

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Joensuun Kaupunki/ Sosiaalipalvelut
Toimeksiantajan edustaja:	Kehittäjäsosiaalityöntekijä Maria Styr
Osoite:	Vaisalankatu 4 80770 Joensuu
Puhelinnumero:	050-4071662
Sähköposti:	maria.styr@jns.fi
Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1201345 Mikko Ahtinen
Puhelinnumero:	0400-879683
Sähköposti:	Mikko.Ahtinen@edu.karelia.fi
Toimeksiannon kuvaus	
Aihe	"Miten voisin ottaa lähisuhdeväkivallan puheeksi" Työkaluja esitteiden muodossa Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyöhön
Toteutusmuoto	Toiminnallinen opinnäytetyö
Aikataulu	Helmikuu 2016
Kustannusarvio ja kustannusvastuu	
Toimeksiantajan sitoumukset	
Opiskelijan sitoumukset	
Opinnäytetyön ohjaus Karelia-amk:ssa	
Ohjaaja(t):	Pasanen Miia, Makkonen Heli,
Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	
Allekirjoitukset	
Päiväys	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys
8.9.2015	MIKKO AHTINEN
Päiväys	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys
11.9.2015	Maria Styr
Päiväys	Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys
8.9.2015	Heli Makkonen

SUOSTUMUS KYSELYYN**9.9.2015**

Allekirjoituksellani annan Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelija Mikko Ahtiselle (1201345) suostumukseni siihen, että voin osallistua työajallani hänen tekemään sähköiseen kyselyyn. Kysely liittyy Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivallan tekijätyön kehittämiseen.

Kyselyn tarkoituksena on kysyä kahden erilaisen esitteen tarpeellisuutta, informaation riittävyttä ja visuaalista ilmettä sekä miten käyttökelpoisena työvälineenä työntekijät näkevät nämä esitteet omassa työssään. Kysely toteutetaan sähköisesti lokakuun lopussa. Haastateltavat pysyvät tuntemattomina opinnäyte-työn kaikissa vaiheissa.

päivämäärä

paikka

esimiehen allekirjoitus

nimenselvennys

osallistujan allekirjoitus

nimenselvennys

Allekirjoituksien jälkeen voisitko ystävällisesti lähettää suostumuslomakkeen alla olevaan osoitteeseen:

Mikko Ahtinen
Kiikarikatu 6
80160 Joensuu

RYHMÄTYÖSKENTELEN TOTEUTUSSUUNNITELMA MARAK- TYÖNTEKIJÖILLE

AIKA: 24.9.2015

PAIKKA: Joensuun Kaupungin lastensuojelupalveluyksikkö KAARIPIHA

OSALLISTUJAT: Marak työskentelyyn osallistuvat henkilöt

TOTEUTUS: **Learning Cafe** työskentely. Tehtävien jälkeen on yhteenveto ja avoin keskustelu.

1. **RASTI** Minkälaista työkalua/tukea toivoisit Pohjois-Karjalan lähisuhdeväkivaltatyön tekijätyöhön?
2. **RASTI** Jos yksi uusi työkalu olisi esite, mitä asioita haluaisit esitteessä olevan?
3. **RASTI** Mitä asioita pitää huomioida puheeksi ottamisessa?
4. **RASTI** Mitä asioita on huomioitava työskenneltäessä väkivaltaisen asiakkaan kanssa?

SAATEKIRJE

Hei!

Tässä lupaamani esitteet. Toivottavasti pystyt kokeilemaan esitteitä käytännön tilanteissa ja arvioimaan siten niiden käytettävyyttä. Valitettavasti nämä esitteet ovat käytettävissä vain lokakuun ajan, koska vielä ei ole varmuutta palveluohjauksen ja maakunnallisen sosiaalityöntekijän puhelinnumeron pysyvyydestä. **MUISTA TÄMÄ OTTAA HUOMIOON**, jos jaat esitteitä.

Lähetän lokakuun aikana linkin sähköiseen palautekyselyyn. Kyselyssä pyydän sinua kommentoimaan mm. esitteiden tarpeellisuutta, ulkoasua ja käytettävyyttä asiakastyössäsi. Kyselyyn osallistujat pysyvät tuntemattomina kaikissa opinnäytetyön vaiheissa. Kysely tehdään SurveyMonkey kyselyohjelmalla. **Sähköinen kysely avautuu 12.10.2015 ja sulkeutuu 31.10.2015.**

Terveisin

Sosionomi opiskelija

Mikko Ahtinen

ahtinenmikko@gmail.com

0400 879683

Sähköinen kysely työntekijöille heidän kokemuksista ja näkemyksistä esitteiden käytettävyydestä

Tämä sivun kysymykset ovat kohdennettu koskemaan TYÖNTEKIJÄN esitettä. Toivon, että vastaat jokaiseen kysymykseen ja perustelet vastauksesi.

1. Millaisena koet puheeksi ottamisen, kun asiakkaana on väkivallan tekijä?
2. Kuinka työntekijälle suunnattu esite voi helpottaa puheeksi ottamista?
3. Millaisissa tilanteissa näet esitettä käytettävän?
4. Arvioi työntekijälle suunnatun esitteen ulkoasua?
(koko, ulkoasu, luettavuus, informaation riittävyys)
5. Nousiko muita ajatuksia/ toiveita työntekijän esitettä kohtaan?

Tämä sivun kysymykset ovat kohdennettu koskemaan TEKIJÄN esitettä. Toivon, että vastaat jokaiseen kysymykseen ja perustelet vastauksesi.

1. Millaisissa tilanteissa tekijälle suunnattua esitettä olisi tarpeellinen käyttää?
2. Ammatillinen arvio siitä, miten tällainen esite voisi auttaa tekijää kertomaan väkivaltaisesta käyttäytymisestään?
3. Arvioi tekijälle tarkoitetun esitteen ulkoasua?
(koko, ulkoasu, luettavuus, informaation riittävyys)
4. Nousiko muita ajatuksia/ toiveita tekijän esitettä kohtaan?
5. Mitä muita uusia työkaluja/- menetelmiä toivoisit väkivaltatyöhön työntekijän tai tekijän näkökulmasta?

OPAS TYÖNTEKIJÄLLE KUINKA TOIMIN, JOS ASIAKKAANA ON VÄKIVALLAN TEKIJÄ

"Miten voisin ottaa
lähisuhdeväkivallan puheeksi"

Minkälaista väkivalta voi olla?

- **Fyysinen** väkivalta ilmenee usein tönimisenä, lyömisenä, potkimisena, kuristamisena tai hiusten repimisenä.
- **Henkinen** väkivalta on toisen alistamista nimittelemällä, haukumalla tai uhkailemalla, sekä eristämällä uhri hänen sosiaalisesta ympäristöstään.
- **Seksuaalinen** väkivalta on raiskaus tai seksiin pakottaminen. Tätä esiintyy usein yhdessä fyysisen väkivallan kanssa.
- **Taloudellinen** väkivalta kohdistuu uhrin rahankäytön kontrollointiin tai estämiseen sekä yhteisten varojen pitämistä itsellään.
- **Kaltoinkohtelu** on uhrin vahingoittamista lääkkeillä tai hoidon ja huolenpidon laiminlyömistä
- **Vainoaminen** on pelkoa ja ahdistusta aiheuttavaa toimintaa, jossa toistuvasti ja tahallaan uhkaillaan tai tarkkaillaan uhrin toimintaa.

Puheeksi ottaminen

- Keskustele aina kahden kesken
- Kysy väkivallasta suoraan
- Kuuntele myötätuntoisesti kuitenkin syyllistämättä
- Usko mitä sinulle kerrotaan
- Kerro väkivallan eri muodot ja mikä ero on riidalla ja väkivallalla
- Kerro miksi kysyt ja sano ettei väkivalta ole hyväksyttävää
- Varmista muiden turvallisuus
- Kerro myös lakiin perustuvat ilmoitusvelvollisuudet
- Motivoi tekijää hakemaan apua
- Varmista onko tekijä/ uhri(t) jo jonkin palvelun piirissä (mielenterveys ja päihde, lastensuojelu, poliisi)
- Käytä kartoituslomakkeita ja tarjoa lähisuhdeväkivaltaan liittyvää tietoa ja materiaalia
- Ohjaa tekijä avun piiriin tai pyydä suostumus sinun ottaa yhteyttä yhteistyötahoihin

Tekijän palveluun ohjaus:
Maakunnallinen Sosiaalityöntekijä
050 4071 662

Yhteistyössä:

OPAS LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TEKIJÄLLE, MISTÄ SAA APUA

"Uskallanko puhua väkivallasta?"

Minkälaista väkivalta voi olla?

Väkivalta alkaa usein huomaamatta, mutta sillä on tapana ottaa yhä suurempi rooli suhteessa. Tekijälle väkivalta on yksittäinen teko, mutta uhrille se on jatkuva hälytystila.

Väkivalta voi olla **fyysistä** eli lyömistä, tönimistä, potkimista, kuristamista tai hiuksista repiminen. **Henkinen** väkivalta on toisen alistamista nimitelmällä, haukkumalla tai eristämällä toinen hänen sosiaalisesta verkostostaan.

Seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan raiskausta, seksiin pakottamista tai sellaista tekoa mikä ei toisen mielestä tunnu hyvältä. Tällaista esiintyy usein yhdessä fyysisen väkivallan kanssa. **Taloudellinen** väkivalta kohdistuu uhrin rahankäytön kontrollointiin tai uhrin rahavarojen pitämistä itsellään.

Kaltointi on toisen ihmisen vahingoittamista lääkkeillä tai hänen hoidon ja huolenpidon laiminlyömistä. **Vainoamisella** tarkoitetaan toistuvaa ja tahallista uhkailua, pelottelua tai seuraamista. Tämä aiheuttaa toiselle pelkoa ja ahdistusta.

Mikään tekosyy ei oikeuta sinua käyttäytymään väkivaltaisesti kumppaniasi tai muita läheisiä kohtaan!!

Sinulla on kuitenkin toivoa lopettaa väkivaltainen käytös!

Uskalla puhua ja hae apua!

Maakunnallinen Sosiaalityöntekijä
050 4071 662

www.joensuunkriisikeskus.fi
www.parisuhdeneuvonta.fi
www.lyomatonlinja.fi
www.turvakoti.net
www.vakivalta-apua.fi
www.miessakit.fi

Yhteistyössä:

JOENSUU **KASTE**
VÄISTÖ 2014-2015

**“Se oli sun oma vika,
kun et kattonu eteen!”**

**“Sä et oo
yhtään mitään!”**

**“Sinähän tämän
nalkuttamisen
aloitit!”**

**“Mä tiedän susta
kaiken, etkä sä
pääse mua karkuun!”**

